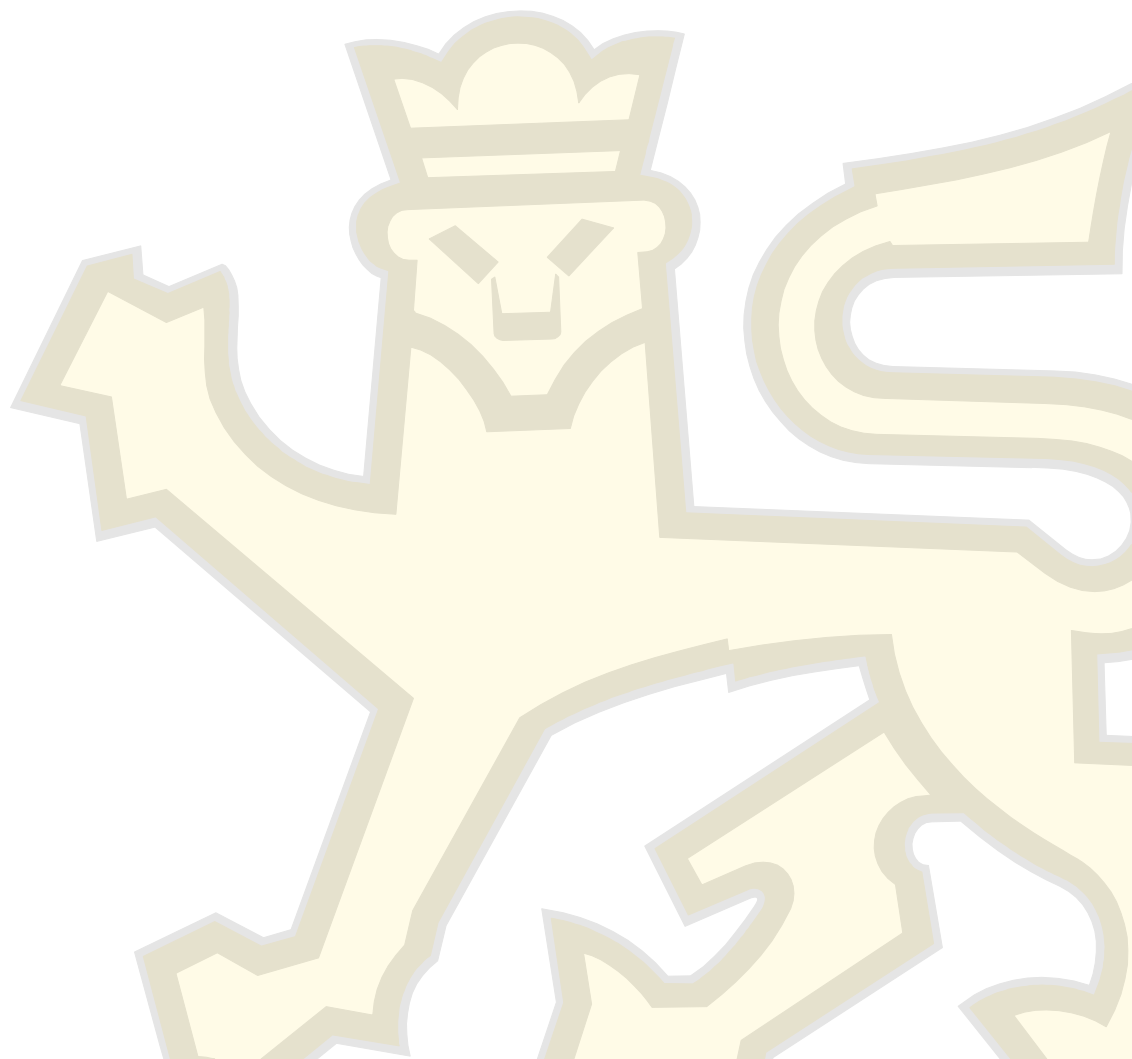

Uppsala kommuns omvärldsanalys 2018

Ett redovisande dokument som stadsdirektören fattat beslut om 2018-05-08

Stadsdirektörens förord

Uppsala kommuns omvärldsanalys 2018 är ett planeringsunderlag inför mål- och budgetprocessen 2019-2021.

Världen ändras hela tiden. Förändringar av invånarnas värderingar och av befolkningens sammansättning, teknikutvecklingen, globaliseringen och klimatpåverkan är globala trender som påverkar världen, Sverige och även Uppsala kommun.

Ett effektivt redskap att använda sig av för att göra långsiktigt smarta vägval är omvärldsbevakning och omvärldsanalys. Genom kunskap och insikt om vad som händer i omvärlden kan Uppsala kommun bli bättre rustad att fatta beslut, planera och agera. Det handlar om att utveckla en samlad framtidsbild som ökar beredskapen och stärker förmågan att agera på skeenden i omvärlden snarare än att reagera.

I denna omvärldsanalys ges en kommunövergripande bild av trender och omvärldsfaktorer som påverkar Uppsala kommun. Den visar vilka möjligheter och utmaningar de medför för kommunens förutsättningar att leva upp till lagstiftningen inom kommunens ansvarsområden, kommunens nio inriktningsmål och Agenda 2030.

Omvärldsanalysen är resultatet av ett arbete som skett tillsammans, över förvaltnings- och bolagsgränser. Den markerar också början på ett utvecklat arbetssätt för hur kommunen väver in omvärldens påverkan i sin planeringsprocess. Det är politikens uppgift att i nästa steg prioritera mellan förändringstryck och konkretisera hur kommunen ska arbeta för att möta trenderna på bästa sätt.

Det är viktigt att varje verksamhet funderar och reflekterar över konsekvenserna för den egna verksamheten. Till omvärldsanalysen kommer det därför att tas fram ett metodstöd så att de kommunövergripande spaningarna kan fördjupas utifrån verksamhetens egna behov och förutsättningar.

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

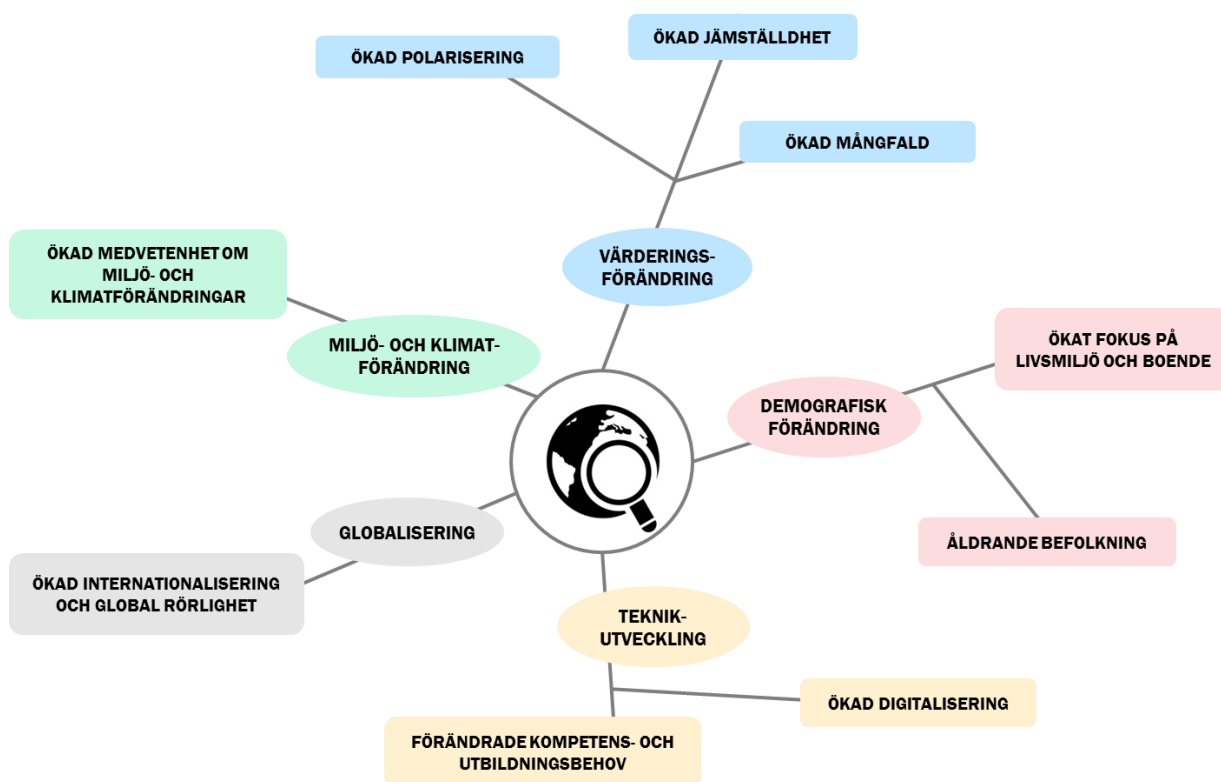
Innehåll

Inledning	4
Värderingsförändring.....	8
Ökad polarisering	9
Ökad jämställdhet	15
Ökad mångfald	18
Demografisk förändring	21
Ökat fokus på livsmiljö och boende.....	22
Åldrande befolkning	26
Teknikutveckling.....	30
Ökad digitalisering	31
Förändrade kompetens- och utbildningsbehov	35
Globalisering.....	39
Ökad internationalisering och global rörlighet	40
Miljö- och klimatförändring	44
Ökad medvetenhet om miljö- och klimatförändringar.....	45
Referenser	50

Inledning

Uppsala kommun har under hösten-vintern 2017/18 bedrivit ett arbete med att ringa in de förändringstryck – utmaningar och möjligheter – som orsakas av aktuella och relevanta omvärldstrender. Utgångspunkten för arbetet har varit de nio omvärldstrender som finns beskrivna i Mål och budget 2018-2020 och som bedöms ha stor påverkan på Uppsalas mål om att skapa en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar kommun med uppemot 340 000 invånare vid utgången av år 2050.

I denna rapport delas de nio omvärldstrenderna in i fem trendfamiljer som utgår från de övergripande globala trender som i hög grad formar den värld vi lever i.

Figur 1: De nio trenderna och deras koppling till de fem trendfamiljerna.

De olika trenderna har i många fall starka kopplingar till varandra. Därför kan varianter av ungefär samma företeelser dyka upp i flera olika trender, även om det har funnits en ambition att undvika alltför stora upprepningar.

I rapporten utvecklas trendbeskrivningarna genom att det läggs till statistik som visar vilka uttryck trenderna tar i Uppsala kommun. Trendbeskrivningarna har därefter legat till grund för en mer verksamhetsnära analys av vilka förändringstryck trenderna medför för kommunens förutsättningar.

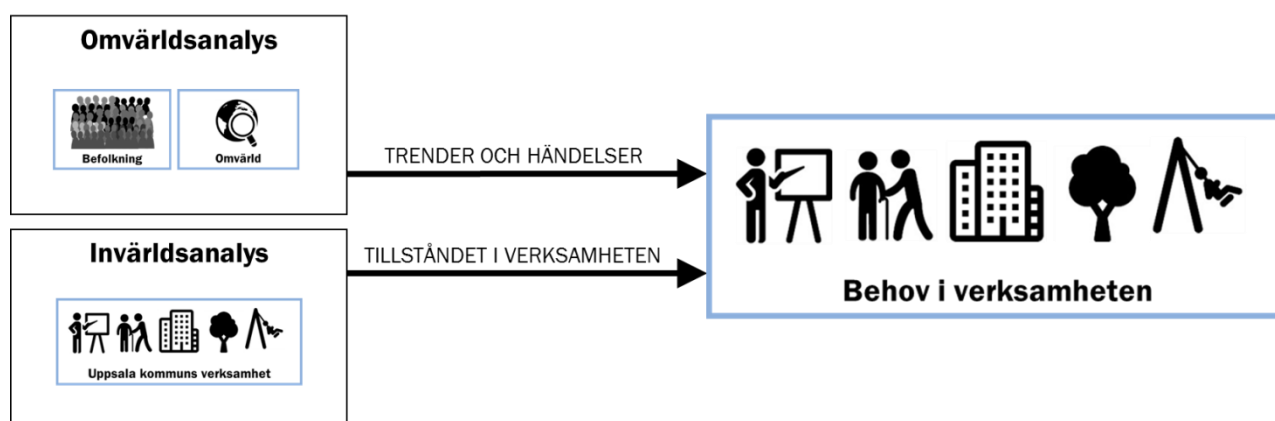
Analysen har tagits fram i flera steg. Utgångspunkten har varit inspel från kommunförvaltningen och kommunägda bolag. Omvärldsanalysen har därefter processats i tre workshopar med brett deltagande av strateger från samtliga förvaltningar och ett antal bolag. Resultatet presenteras i denna rapport. Omvärldsanalysen har även tillsammans med ett särskilt fördjupningsområde kring integration och inkludering använts som underlag till

framtidssdagen med politiker och kommunledning i februari 2018. Senior konsulter på Sweco har stöttat i arbetet med omvärldsanalysen.

Omvärldsanalys visar att något behöver göras

Världen är i ständig förändring. Vissa skeenden återkommer med varierande intensitet över tid medan andra markerar större paradigmskiften. En omvärldsanalys handlar om att vid en viss tidpunkt urskilja det som sätter förändringstryck på organisationen. Syftet är att öka medvetenheten, skapa handlingsberedskap och öka möjligheten att agera proaktivt.

För att kommunen ska få underlag att agera behöver förändringstrycken från omvärlden kombineras med en bild av förändringstrycken i den egna verksamheten (invärlden). På så sätt kan kommunen komma fram till vilka de största förändringstrycken är, vad de leder till för konsekvenser samt hur de kan hanteras på ett samordnat sätt.

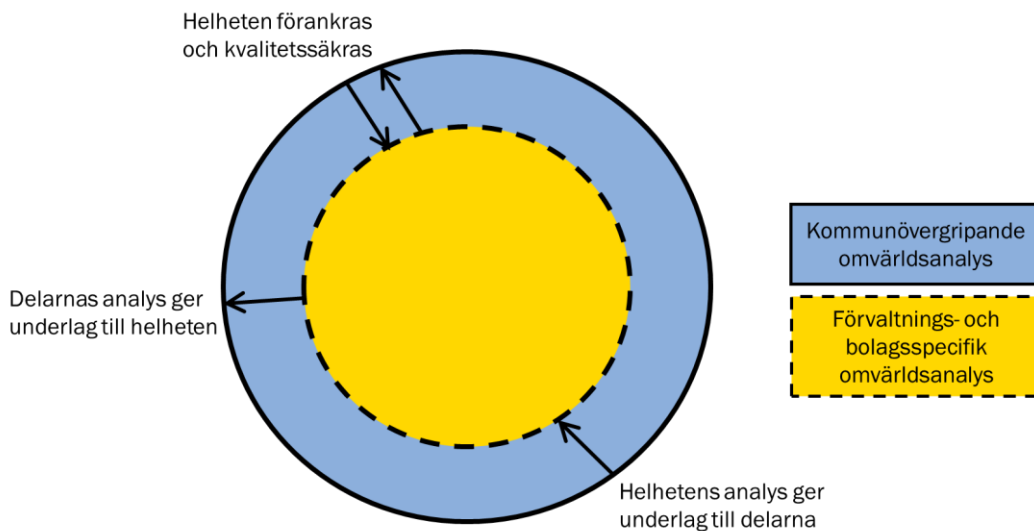

Figur 2: Omvärldsanalys och invärldsanalys visar om något behöver göras i verksamheten.

Den kommunövergripande omvärldsanalysen används som grund för förvaltningars och bolags omvärldsanalyser. Omvärldsanalysen i förvaltningar och bolag utgår även från den egna löpande omvärldsbevakningen. På så sätt kan förvaltningar och bolag komma fram till:

1. Vad är det som händer i omvärlden kring det som är viktigt för verksamheten och vad kan tänkas hända på sikt?
2. Hur påverkar det våra mål och våra möjligheter att nå våra mål?

Förvaltningars och bolags egna omvärldsanalyser ger underlag till den kommunövergripande omvärldsanalysen. På så sätt skapas ett ömsesidigt förhållande mellan de kommungemensamma delarna och de verksamhetsspecifika: det gemensamma blir utgångspunkt för det verksamhetsspecifika och det verksamhetsspecifika fungerar som underlag för det gemensamma.

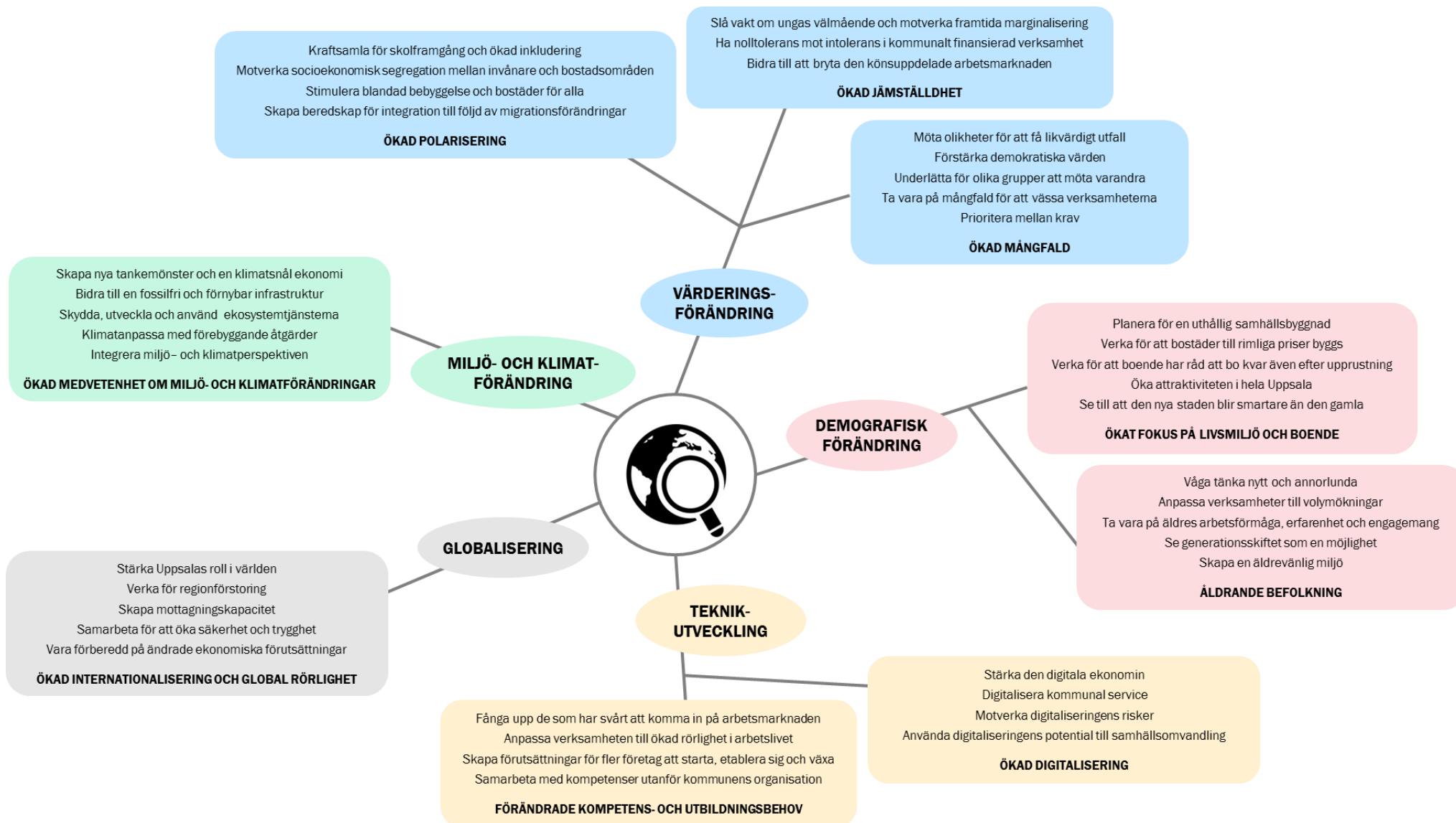

Figur 3: Den kommunövergripande omvärldsanalysen och de omvärldsanalyser som görs i förvaltningar och bolag.

Sammanfattning av trenderna

Beskrivningen av trenderna mynnar ut i en beskrivning av vilka förändringstryck trenderna sätter på kommunen. Exempelvis kan *Ökad digitalisering* visa sig i att invånarnas förväntningar ökar när det gäller att kunna möta kommunen digitalt, samtidigt som det går att se att alla inte drar nytta av digitaliseringens möjligheter. Detta sätter ett tryck på kommunen att digitalisera kommunal service samtidigt som kommunen behöver öka den digitala delaktigheten och motverka digitaliseringens risker såsom dataintrång.

En närmare beskrivning av vad trenderna innebär, hur de tar sig i uttryck och vilka förändringstryck de sätter på kommunen framgår närmare i varje avsnitt, men sammanfattas i följande figur.

Figur 4: Översikt över trender och förändringstryck.

Värderings- förändring

Ökad polarisering

Ökad jämställdhet

Ökad mångfald

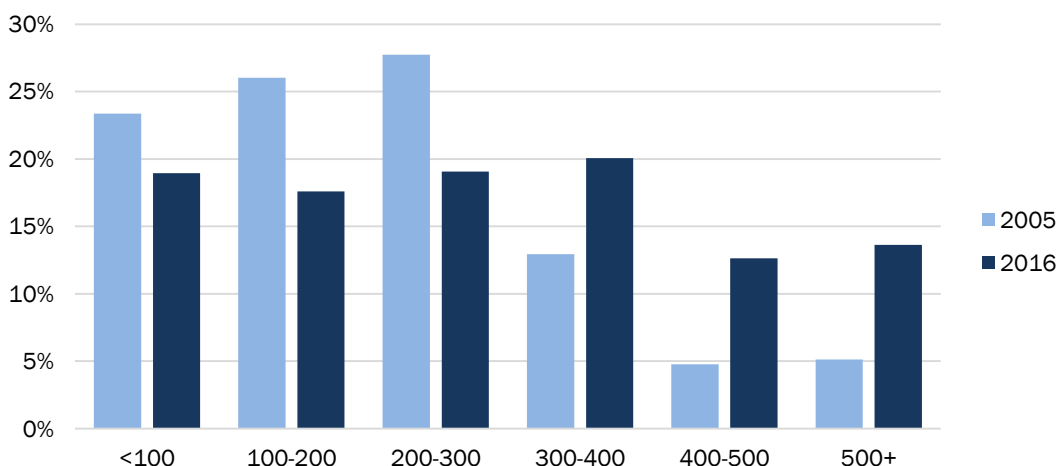
Ökad polarisering

Ojämligheten i levnadsvillkor ökar mellan individer och bostadsområden. Det påverkar det sociala kittet som håller ihop samhället och banar väg för populistiska strömningar och spänningar mellan befolkningsgrupper.¹ Växande inkomstskillnader hänger till stor del ihop med skillnader i utbildningsnivå och arbetsmarknadsdeltagande och är en viktig förklaring till en ökad segregation som ökar polariseringen ytterligare. Samtidigt som Uppsala överlag är en ekonomiskt välmående kommun med hög tillväxt, låg arbetslöshet och god hälsa i befolkningen, finns det inbördes skillnader även här.

Växande inkomstskillnader

Inkomstskillnaderna inom OECD är de högsta sedan mitten av 1980-talet. Sverige tillhör fortfarande de länder som har minst ojämlik inkomstfördelning, men ligger sämre till än såväl Finland och Norge som flera centraleuropeiska länder.²

I Uppsala har medelinkomsten stigit med 35 procent sedan år 2005 till 298 000 kronor år 2016 (35 procent respektive 296 000 kronor i riket) och andelen inkomstagare med en årsinkomst över 400 000 kronor har ökat från 10 till 26 procent av den vuxna befolkningen.³

Figur 5: Befolkningen 20+ efter inkomstklass, Uppsala kommun år 2005 och 2016. Källa: SCB.

Samtidigt finns ekonomiskt utsatta grupper i Uppsala. Andelen personer i hushåll med låga inkomster har legat ganska konstant åren 2011-2016.⁴ Mellan 2011 och 2014 sjönk andelen personer i hushåll med låga inkomster, men mellan 2014 och 2016 har andelen ökat. Många, men inte alla, av de ekonomiskt utsatta hushållen får stöd av kommunen för att klara sin ekonomi. I Uppsala fanns år 2016 knappt 9 300 mottagare av ekonomiskt bistånd, motsvarande 4,4 procent av befolkningen (4,1 procent i riket).⁵

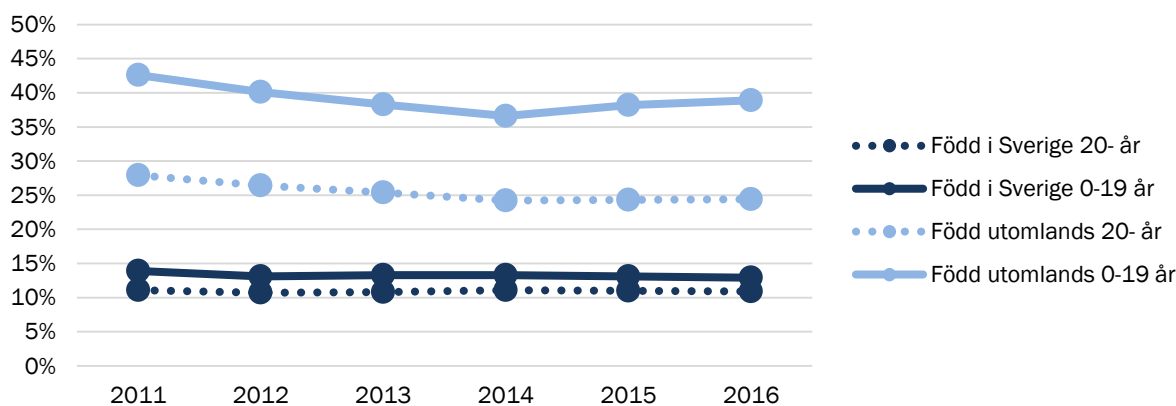
¹ Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i globalt perspektiv 2025: en helt annan värld?

² OECD (2008) Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries, OECD (2017) Economic Survey of Sweden 2017 samt <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>

³ Även reallt, då KPI ökat med 13 procent 2005-2016, SCB statistikdatabasen

⁴ Gäller befolkningen 20+. Med låga inkomster menas en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten, justerad för hushållets storlek och ålderssammansättning.

⁵ www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-9-16

Figur 6: Uppsalabor i hushåll med jämförelsevis låga inkomster med hänsyn till hushållets sammansättning (disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga i Sverige). Källa: SCB.

Inkomstskillnaderna förklaras till stor del av skillnader i arbetsmarknadsdeltagande, som i sin tur hänger samman med skillnader i utbildningsbakgrund, erfarenhet, ålder, personligt nätverk och diskriminering bland arbetsgivare.⁶ Det är till exempel svårare för personer som är unga, lågutbildade eller som nyligen kommit till Sverige som flyktingar att få en varaktig inkomst genom arbete.

Integration och utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden

Den stora flyktinginvandringen som inleddes 2015 har lett till en kraftigt ökad inflyttning till Uppsala. Under åren 2012-2014 stod utrikes födda för ungefär 40 procent av befolkningsökningen. Under 2015-2017 hade denna andel ökat till drygt 60 procent.⁷ För att Uppsala ska kunna utvecklas i en takt som motsvarar översiktsplanens högre antagande om 340 000 invånare vid utgången av år 2050, så behöver inflyttningen från utlandet i praktiken ligga på en högre nivå än under 2012-2014, förutsatt ett flyttningsmönster för inrikes födda och en nivå av barnafödande som överensstämmer med dagens.

En hög invandring ställer krav på kommunen, särskilt för att möta behoven hos den grupp som flytt till Sverige för att få asyl. Den senaste tidens asylinvandrare har haft en generellt sett låg utbildningsnivå.⁸ Deras erfarenheter av krig och flykt har också lett till att många har en dålig psykisk hälsa.⁹ Sammantaget försvårar det deras etablering på arbetsmarknaden.

Historiskt sett har en lägre andel av utrikes födda personer arbete än svenskfödda och de som har arbete har det i lägre utsträckning inom de områden de har utbildning för. Det finns flera orsaker till detta:

- utbildning inom yrkesområden med större konkurrens om lediga jobb,
- utbildning eller erfarenheter som inte lever upp till arbetsmarknadens krav,
- avsaknad av eller färre kontakter och nätverk,
- bristande språkkunskaper eller
- diskriminering.¹⁰

⁶ Se till exempel Statistiska centralbyråns rapport Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige (2017).

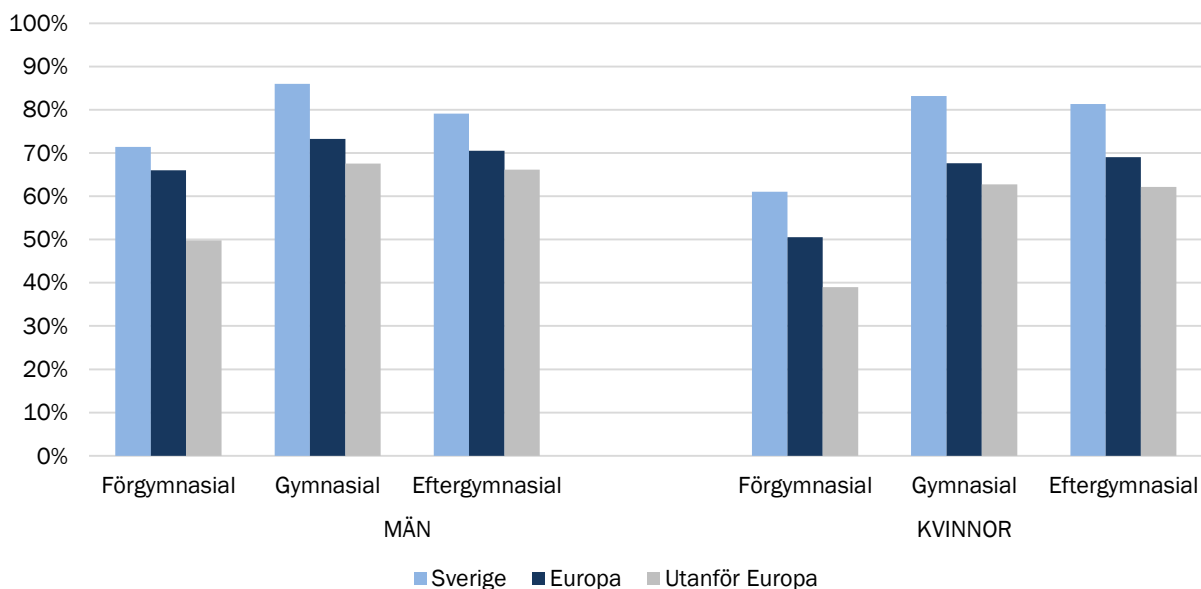
⁷ Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

⁸ Kommunens egen statistik av deltagare i svenska för invandrare (sfi).

⁹ Röda korset (2016), Nyanlända och asylsökande i Sverige – En studie i psykisk ohälsa, trauma och levnadsvillkor, Socialstyrelsen (2017), Analys av situationen i Socialtjänsten våren 2017 – Fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar och suicidrisk – delrapport 3

¹⁰ Statistiska centralbyrån (2017), Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige.

Även om högutbildade utrikes födda har ett arbete inom rätt bransch så är det vanligt att arbetet är lägre kvalificerat än utbildningsnivån. Om fler utlandsfödda akademiker hade ett arbete som motsvarade deras utbildning skulle det bidra till samhällsekonomiska vinster i miljardklassen, förutom vinster för den enskilda individen. Det skulle samtidigt innebära att fler arbeten som kräver lägre utbildningsnivå skulle frigöras för personer med kortare utbildning.¹¹

Figur 7: Andel förvärvsarbetande i befolkningen 20-64 år utifrån utbildning, kön och födelse-region, år 2016. Källa: SCB.

Vistelsetid i Sverige har stor betydelse för att både klara skolgång och för att etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt finns det skillnader även mellan den grupp som varit i Sverige under längst tid och svenskfödda. Barn som kommit till Sverige mellan 0-6 års ålder har i lägre grad än svenskfödda behörighet till gymnasiet när de går ut grundskolan.¹² Motsvarande mönster finns på arbetsmarknaden där utrikes födda personer som varit i Sverige i över 10 år arbetar i lägre grad än svenskfödda.¹³

Utrikes födda är i högre grad egenföretagare än svenskfödda. Det gäller bland både kvinnor och män. De utrikes födda egenföretagarna har generellt sett en högre utbildningsnivå än de svenskfödda. Dock är det mindre vanligt att utrikes födda kvinnor har arbete jämfört med svenskfödda. Det gäller även bland högutbildade kvinnor.

Kompetenskraven på arbetsmarknaden i Sverige är höga och risken är stor att personer med bristfällig utbildning eller svagt kontaktnät även på lång sikt inte får något arbete. Det är därför angeläget att satsa extra mycket på insatser som stärker möjligheten till arbete, där fullgjord gymnasieutbildning är en viktig nyckel till arbetsmarknaden tillsammans med tillräckliga språkkunskaper. Detta gäller än mer när dagens starka konjunktur viker, samt i takt med strukturomvandlingsprocesser som sker parallellt med och till följd av, bland annat, digitalisering och globalisering.

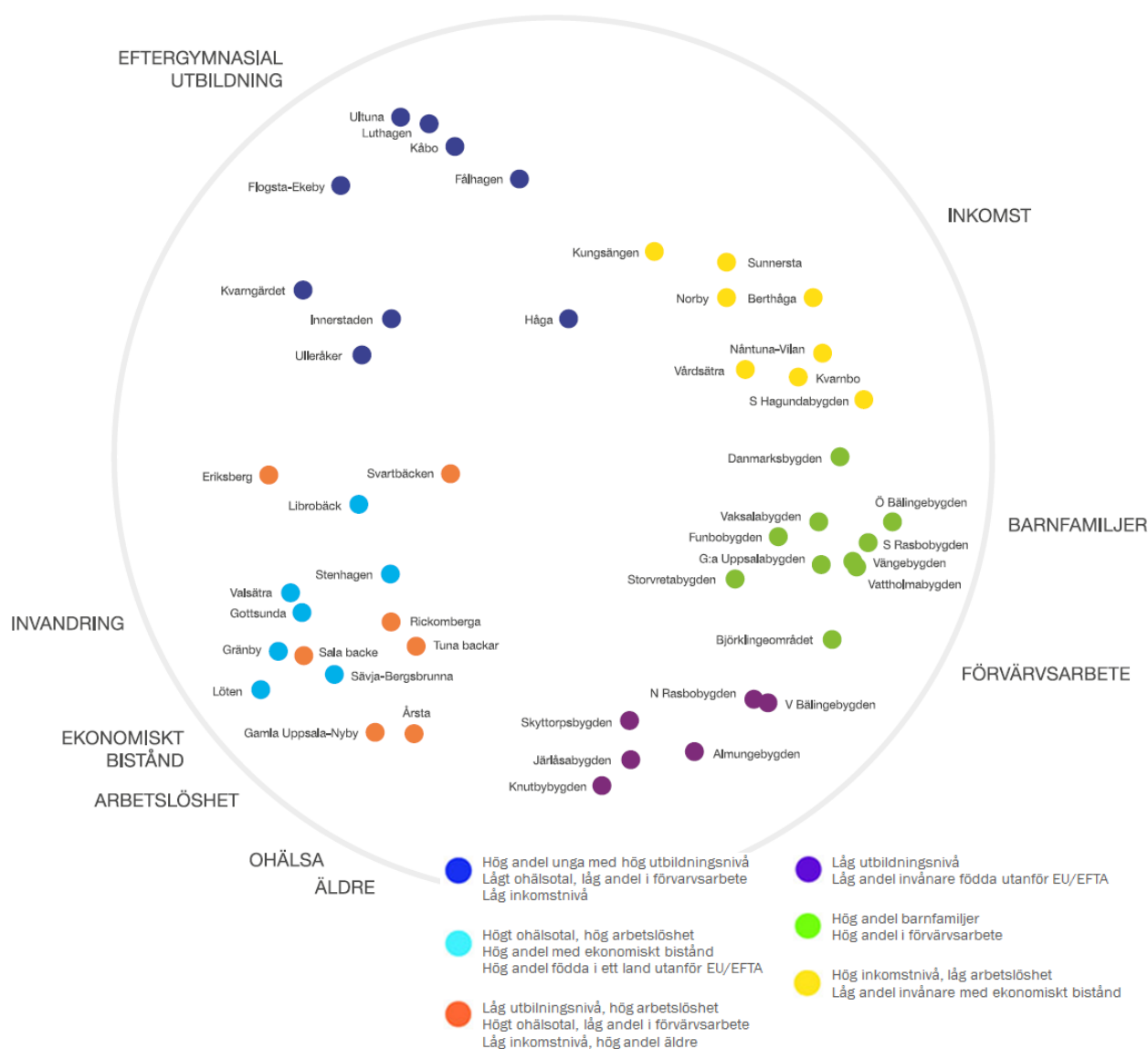
¹¹ Jusek (2018) Rätt jobb åt utrikes födda akademiker – en samhällsekonomisk beräkning av en fungerande jobbkedja.

¹² Statistiska centralbyrån (2016), Integration – utrikes föddas etablering i arbets- och samhällslivet.

¹³ Statistiska centralbyrån.

Ökad segregation

En ökad socioekonomisk segregation mellan invånare och bostadsområden riskerar att försvaga den sociala sammanhållningen i samhället som helhet. Stor inflyttning till storstadsregionerna, historiskt höga och under lång tid ökande bostadspriser, ökade inkomstskillnader och hög inflyttning av nyanlända från andra kommuner bidrar till att driva på denna utveckling.¹⁴ Samtidigt finns det en tendens till att grupper med större valmöjligheter på bostadsmarknaden söker sig till andra bostadsområden än de som präglas av svagare socioekonomisk status.¹⁵ Detta är något som förstärks av att det historiskt sett vuxit fram områden som har en förhållandevis ensidig bebyggelse av exempelvis villor eller hyreslägenheter. I likhet med andra större städer i Sverige finns i Uppsala tydliga skillnader i hälsa, utbildning, arbete och upplåtelseformer mellan olika bostadsområden i kommunen.¹⁶

Figur 8: Sociala kompassen. Karaktärsdrag för olika områden i Uppsala kommun. Källa: Levnadsvillkor och hälsa i Uppsala kommun (2017).

¹⁴ Sweco (2015) Sveriges nya geografi

¹⁵ Boverket (2008) Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning

¹⁶ Uppsala kommun (2017) Levnadsvillkor och hälsa i Uppsala kommun

Det finns områden med förhållandevis höga ohälsotal, hög arbetslöshet och hög andel som får ekonomiskt bistånd av kommunen. I dessa områden bor det en relativt hög andel människor som antingen är födda i ett land utanför EU/EFTA eller som är äldre. I jämförelse med andra bostadsområden kan detta innebära större utmaningar vad gäller delaktighet, tillit och trygghet som påverkar såväl invånarna i områdena som samhället i stort.

I kontrast står områden där ohälsotalen är relativt sett låga och anknytningen till arbetsmarknaden eller eftergymnasiala studier är hög. Inkomstnivåerna varierar dock mellan kommunens bostadsområden, utifrån den demografiska sammansättningen, där stadens centrala delar har en yngre åldersprofil och därmed lägre inkomstnivåer. Vissa områden präglas av en hög andel studenter, barnfamiljer eller äldre medan landsbygden i mångt och mycket kännetecknas av en lägre utbildningsnivå och relativt få invånare födda utanför EU/EFTA.

Det är sedan länge känt att föräldrarnas utbildning och socioekonomiska status påverkar barnens möjligheter och val i livet. Att bo i en omgivning som har likartade socioekonomiska förhållanden gör det än svårare att bryta mönster och uppnå jämlikhet, sammanhållning och tillit. Om yngre generationer som växer upp i socioekonomiskt svagare bostadsområden halkar efter i skolsystemet och på arbetsmarknaden, finns risken att de får sämre möjligheter i livet och att de ”ärver” föräldrarnas utsatta position.¹⁷

Ökade spänningar

Utanförskap och skillnader i levnadsvillkor har banat väg för populistiska strömningar och nya konfliktytor i samhället. Medan fördelningspolitiska frågor och ”höger-vänsterdimensionen” tidigare dominerade det offentliga samtalet talas det idag allt mer om spänningarna mellan auktoritära och liberala värden. Det har framför allt skett en ökad polarisering mellan dem som är positiva till öppna gränser, invandring och en ökad mångfald och de som inte är det.¹⁸ Spänningen förstärks av den internationella migrationen och av sociala medier. I sociala medier väljer och framhäver algoritmer information på ett sätt som förstärker individens synsätt snarare än breddar dem. Det senaste exemplet på just detta är den så kallade Cambridge Analytica-skandalen som avslöjat att ett analysföretag använt användardata från Facebook för att skraddarsy målgruppsanpassad information inför det amerikanska presidentvalet 2016.

I kölvattnet av dessa ekonomiska och sociala processer ökar potentialen för spänningar i form av minskad tillit, upplevelser av otrygghet och risken för bristande social sammanhållning, radikalisering, främlingsfientlighet och protektionism. Det finns exempelvis ett väldokumenterat samband mellan hög tillit och välfärdsindikatorer såsom god hälsa, låg kriminalitet, hög grad av trygghet och upplevd lycka. Låg tillit riskerar å andra sidan att skapa ett politiskt klimat där ton och inriktning ändras från ett demokratiskt ideal där samarbete och dialog främjas till en arena för maktkamp och populism. Trots ökade ekonomiska skillnader och boendesegregation har tilliten i Sverige länge varit oförändrad. Den senaste statistiken tyder dock på att tilliten håller på att minska, framför allt bland yngre.¹⁹ Att vända trenden och minska den sociala polariseringen är avgörande för att samhällsutvecklingen ska vara positiv och stabil. Detta har bland annat föranlett undertecknandet av tjugo vägledande

¹⁷ Se exempelvis IFAU (2017) Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer, rapport 2017:3 eller IFAU (2011), Går socialbidrag i arv? En analys av svenska syskondata, rapport 2011: 29.

¹⁸ Demker, Marie (2014) Sverige åt svenskarna. Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige

¹⁹ Folkhälsomyndigheten (2016) Nationella folkhälsoenkäten

principer för sociala rättigheter inom EU samt att myndigheten Delegationen mot segregation (Delmos) inrättas i Sverige under 2018.²⁰

ÖKAD POLARISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Polariseringstrenden kommer till uttryck även i det relativt sett välmående Uppsala, med tydliga konsekvenser för kommunens uppdrag. I korthet behöver kommunen fortsätta att:

- **Kraftsamla för skolframgång och ökad inkludering.** Många nyanlända elever har påbörjat sin skolgång i tonåren i Sverige och har därmed kortare tid på sig att nå målen i läroplanen och skapa en grund för att komma in på arbetsmarknaden eller till vidare studier. Detta riskerar att förstärka socioekonomiska skillnader. Kommunen kan motverka detta genom att utforma stöd anpassade till målgruppen inom utbildningssystem, socialtjänst samt kultur- och fritidsverksamhet.
- **Motverka socioekonomisk segregation mellan invånare och bostadsområden.** Stora skillnader råder inom till exempel hälsa, utbildning, förvärvsarbete och boendeformer i Uppsala. Detta kan ge grogrund för minskad tillit, otrygghet, utanförskap och kriminalitet. Kommunen kan motverka en uppdelning av samhället efter socioekonomiska skiljelinjer genom framför allt utbildningssystem, samhällsplanering, stadsutvecklingsinsatser, trygghetsarbete och integrationsarbete.
- **Stimulera blandad bebyggelse och bostäder för alla.** Nyproduktionen av bostäder tenderar att förstärka segregationen, då de nya bostäderna ofta är i prisklasser som inte är tillgängliga för alla. Kommunen kan motverka detta genom att ha ett socialt hållbarhetsperspektiv och en systemsyn i samhällsplaneringen samt genom att arbeta aktivt för blandade boendeformer och mer prisrimliga bostäder.
- **Skapa beredskap för integration till följd av migrationsförändringar.** Migrationstrycket fortsätter på grund av konflikter, klimatförändringar och stora socioekonomiska skillnader mellan världens länder. Europa, Sverige och Uppsala är attraktiva mål, varför kommunen behöver ha en långsiktig beredskap för detta även om förutsättningarna för och politiken kring migration varierar på såväl nationell nivå som inom EU och globalt, både på väldigt kort och längre sikt. Det är av stor vikt att hantera matchningen på arbetsmarknaden.

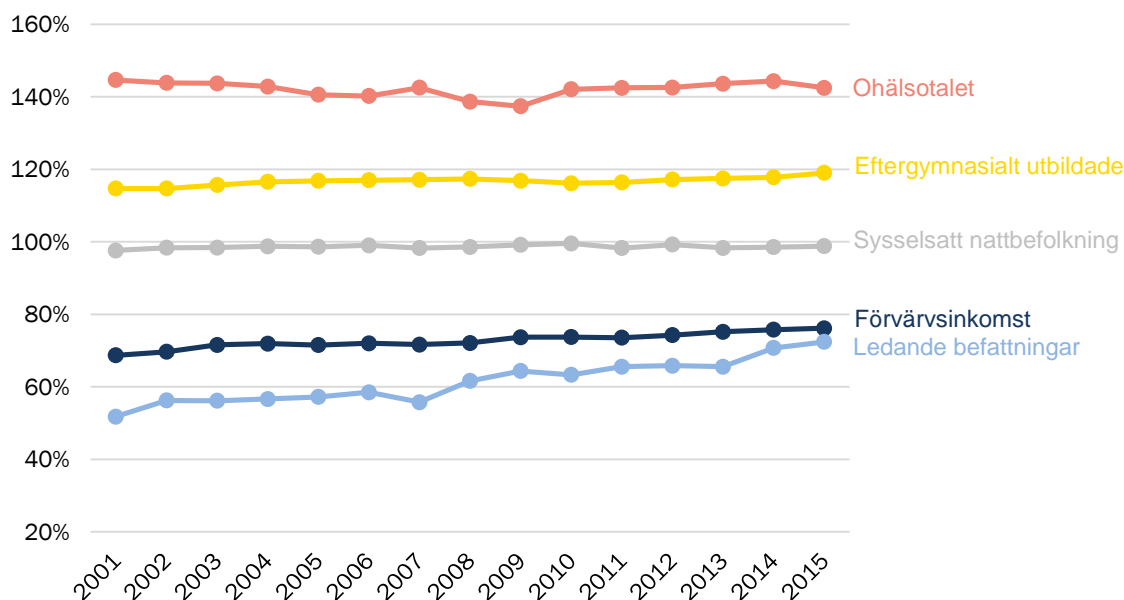
²⁰ <http://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/delegationen-mot-segregation/>

Ökad jämställdhet

Olikheterna i livsvillkor mellan män och kvinnor har minskat över tid, men det finns fortfarande skillnader baserat på kön. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma möjlighet att forma samhället och sina egna liv. Det innebär bland annat en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjlighet och villkor i fråga om utbildning och inkomst, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt samma rätt och möjlighet till hälsa och kroppslig integritet.²¹

#metoo-rörelsen har synliggjort maktstrukturer, övergrepp och en tystnadskultur som fortfarande präglar stora delar av samhället. Arbetsgivaransvaret för jämställdhet och normkritiska förhållningssätt har kommit allt mer i fokus, diskrimineringslagstiftningen har skärpts och en ny jämställdhetsmyndighet inrättas under 2018.

I Uppsala finns det påtagliga skillnader mellan kvinnor och män när det gäller såväl hälsa, utbildningsnivå, inkomstnivå och hur vanligt det är med kvinnor i ledande befattningar.

Figur 9: Kvinnors nivå som andel av mäns nivå för utvalda variabler, Uppsala kommun. Källa: SCB.

Makt och inflytande

Den högsta ledningen inom stat och landsting (politiker och tjänstepersoner) har idag en jämn könsfördelning, medan män är något överrepresenterade på kommunal nivå. När det däremot gäller svenska börsbolag är endast 32 procent i styrelserna kvinnor och andelen kvinnliga verkställande direktörer och styrelseordföranden är sju respektive sex procent.²²

I Uppsala är kvinnor underrepresenterade inom ledande befattningar på den lokala arbetsmarknaden.²³ De har dock stärkt sina positioner och gått från en andel motsvarande 52 procent av männens nivå år 2001 till 72 procent år 2015, vilket är mer än de 60 procent som

²¹ SCB (2016): På tal om kvinnor och män

²² SCB statistikdatabasen

²³ Baserat på yrkesstatistik, SSYK1**

gällde för riket år 2015. Inom gruppen politiker och tjänstepersoner är fördelningen relativt jämn, men bland verkställande direktörer är männen nästan fem gånger fler än kvinnorna. Det finns också en tydlig sektoruppdelning, där kvinnor främst är chefer inom vård, omsorg och utbildning, medan männen har de flesta av chefsposterna inom näringslivet. När det gäller stabsfunktioner inom ekonomi, administration, kommunikation och personal är de kvinnliga cheferna dock nästan lika många som de manliga. Försäljnings- och marknadscheferna är däremot vanligtvis män.²⁴

Utbildning, arbete och inkomst

Flickor och kvinnor har under mycket lång tid haft bättre skolresultat än pojkar och män och är överrepresenterade inom den högre utbildningen.²⁵ I Uppsala tjänar kvinnor 76 procent av männens lön. En förklaring är att kvinnor i högre utsträckning än män deltidsarbetar. Uppräknas kvinnors löner till heltid har kvinnor ändå bara 87 procent av männens lön. Den största anledningen till kvarvarande löneskillnader är att kvinnor och män finns i olika yrken och att mansdominerade yrken tenderar att betalas högre än kvinnodominerade yrken.²⁶

Kvinnor och män arbetar totalt sett ungefär lika mycket, men män utför mer betalt förvärvsarbete och kvinnorna mer obetalt hemarbete. Skillnaden har dock minskat. År 1990/91 utförde kvinnorna i riket i genomsnitt 62 procent av det obetalda arbetet. År 2000/01 var motsvarande siffra cirka 60 procent och år 2010/11 var den 56 procent.²⁷ Kvinnor deltidsarbetar i större utsträckning än män, vilket medför att kvinnors sammanräknade förvärvsinkomst (medel) uppgår till 80 procent av männens i befolkningen 20-64 år. Kvinnornas pensioner uppgår samtidigt i genomsnitt till 67 procent av männens, vad gäller landet som helhet.²⁸

Arbetsmarknadsregionen Stockholm-Uppsala ligger i nationell framkant när det gäller ekonomisk omvandling, nya arbetstillfällen, olika slags arbeten och utvecklingen av kunskapsintensiva företag och tjänster. Det är en utveckling som tenderar att gynna kvinnor, men även här finns tydliga könsskillnader i inkomster samt studie- och yrkesval. Kvinnor är i lägre grad sysselsatta inom branscher utsatta för internationell konkurrens. Det gör dem mer begränsade ur karriär- och lönesynpunkt, men också mindre utsatta för risken att förlora arbetet.

Hälsa och kroppslig integritet

Många upplever i dag en ökad stress vilket avspeglas i en ökad psykisk ohälsa, inte minst bland barn och ungdomar och framför allt bland flickor. Sedan mitten av 1980-talet har förekomsten av minst två självrapporterade psykiska eller somatiska besvär per vecka ökat från 15 till 31 procent bland 15-åriga pojkar och från 29 till 57 procent bland 15-åriga flickor.²⁹ Uppgifterna gäller riksnivå, men det finns skäl att anta en liknande utveckling i Uppsala kommun. Kvinnor är i högre grad borta från arbetslivet på grund av ohälsa. År 2017 var ohälsotalet i Uppsala kommun ungefär 25 dagar för kvinnor (32 i riket) och 18 för män

²⁴ SCB statistikdatabasen

²⁵ SCB (2016): På tal om kvinnor och män

²⁶ Ibid

²⁷ SCB:s tidsanvändningsundersökning, https://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Artiklar/Mans-hushallsarbete-okar--men-kvinnorna-gor-fortfarande-mest-hemma/

²⁸ Ibid

²⁹ Folkhälsomyndigheten (2016) Psykiska och somatiska besvär bland barn och unga.

(21 i riket).³⁰ Kvinnor lider också i högre grad av ångslan, oro eller ångest än vad män gör, men lever i genomsnitt nästan fyra år längre.³¹

Arbetsmiljöverket visar att skillnaderna i hälsa troligtvis har mer att göra med livssituation än med kön. Höga krav och små resurser leder ofta till lägre arbetstrivsel, ökad vilja att säga upp sig och sämre fysisk och psykisk hälsa.³² Detta är problem som är särskilt tydliga i kvinnodominerade yrken inom vård, skola och omsorg. Både män och kvinnor som arbetar inom dessa områden tenderar att må sämre än andra. Därtill påverkar även graviditet och barnafödande att kvinnor har fler ohälsodagar än män. Att män utsätter kvinnor (och andra män) för våld är därtill ett samhällsproblem, som ger upphov till stort lidande och samhällskostnader, vilket fått uppmärksamhet genom #metoo-rörelsen under hösten 2017 med fokus på sexuella övergrepp.

ÖKAD JÄMSTÄLLDHET: Förändringstryck på Uppsala kommun

Trots att Sverige anses vara ett av världens mest jämställda länder och att Uppsala kommun i flera avseenden ligger bättre till än övriga landet återstår en bra bit till full jämställdhet.

Framför allt handlar det om att fortsätta arbeta med att:

- **Slå vakt om ungas välmående och motverka framtida marginalisering.** Fler unga mår allt sämre, framför allt flickor, när uppdelningen och kraven ökar i samhället. Samtidigt tenderar pojkar att halka efter i utbildningsavseende. Det riskerar att förstärka skillnader och kan leda till ökad marginalisering. Kommunen kan verka för lugna och trygga miljöer för barn och ungdomar samt utforma anpassat stöd inom utbildningssystem, socialtjänst samt kultur- och fritidsverksamhet.
- **Ha nolltolerans mot intolerans i kommunalt finansierad verksamhet.** #metoo har synliggjort maktstrukturer, övergrepp och en tystnadskultur som fortfarande präglar stora delar av samhället. Kommunen kan sätta fokus på arbetsplatsklimat, chefers ansvar och rutiner för att säkerställa en trygg arbetsmiljö för alla. Kommunen kan även fortsätta att arbeta normkritiskt för att motverka diskriminering.
- **Bidra till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.** Kvinnor har idag mindre makt och lägre lön än männen, men männen är i högre grad sysselsatta inom yrken som löper risk att försvinna genom globalisering, digitalisering och automatisering. Att bryta könsuppdelningen i studieval och på arbetsmarknaden är därför till långsiktig fördel för alla.

---

³⁰ Försäkringskassan. Ohälsotoalet är antalet summerade nettodagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringsersättning under året, dividerat med befolkningen i åldern 20-64 år.

³¹ Folkhälsomyndigheten (2016) Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen

³² Arbetsmiljöverket (2016:2) Kvinnors och mäns arbetsvillkor

Ökad mångfald

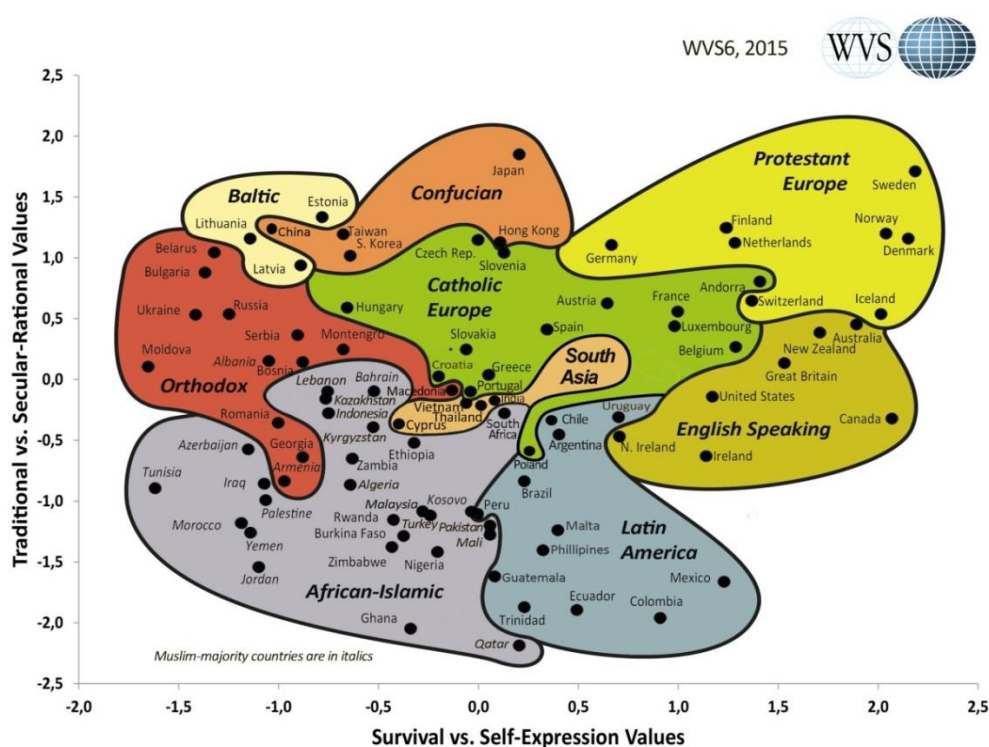
Samhället kännetecknas allt mer av en ökad variation i identitet, bakgrund, värderingar och preferenser. Den ökade rörligheten och utbytet med omvärlden för med sig nya intryck och är en viktig drivkraft för mångfald. Ökad mångfald går hand i hand med en ökad individualism och ökad materiell välfärd. När de grundläggande behoven av hälsa, mat och trygghet är avklarade kommer självförverkligande allt mer in i bilden.³³ En högre materiell standard gör att en större del av konsumtionen går från att vara behovsdriven till att vara identitetsdriven.³⁴

Uppsalas befolkning har under de senaste 20 åren blivit alltmer heterogen. Det ställer krav på hur kommunen utformar sin service. Olika personers behov behöver vara vägledande när verksamheter agerar, prioriterar och bygger för framtiden.

En ökad mångfald av värderingar

En ökad mångfald i samhället utmanar invanda normer och system. Värderingar kan skilja sig åt beroende av såväl individuell som kulturell och socioekonomisk bakgrund. I samband med att människors levnadsförhållanden närmar sig varandra tenderar dock skillnaderna att minska. Flera undersökningar visar exempelvis att det finns skillnader i mellanmänsklig tillit utifrån hur lång tid man varit i Sverige.³⁵

Enligt den forskningsbaserade, mångåriga och världsomspännande enkätundersökningen World Values Survey anses Sverige vara det land där befolkningen är mest sekulariserad och individualistisk.

Figur 10: Exempel på kulturellt betingade värderingar. Källa: WVS 2015.

³³ Healy, Kevin (2016) A Theory of Human Motivation by Abraham H. Maslow – reflection

³⁴ SKL (2014) Vägval för framtiden. Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2025

³⁵ SOM-institutet (Svenska demokratitrender, Mellanmänsklig tillit i Sverige 1996-2016). För ungdomar i Uppsala framgår detta i resultaten av enkätundersökningen Liv och hälsa – ung.

De skillnader i värderingar som går att se mellan befolkning i olika länder tenderar att minska i takt med att samhällen industrialiseras, moderniseras och ställs om till kunskapssamhällen.³⁶

Hur väl samhället klarar av att tillgodose såväl grundläggande mänskliga rättigheter som allt mer varierande behov och önskemål kommer att få allt större betydelse för hur attraktiva städer och regioner uppfattas av invånare, besökare och företag.³⁷ Identitet, valmöjligheter och variation blir allt viktigare för individen, men riskerar att bli kostsamt för kommuner som ska tillgodose de olika behoven och önskemålen. Den ökade mångfalden skapar ett samhälle som är komplext och svårplanerat, men som också är dynamiskt och variationsrikt.

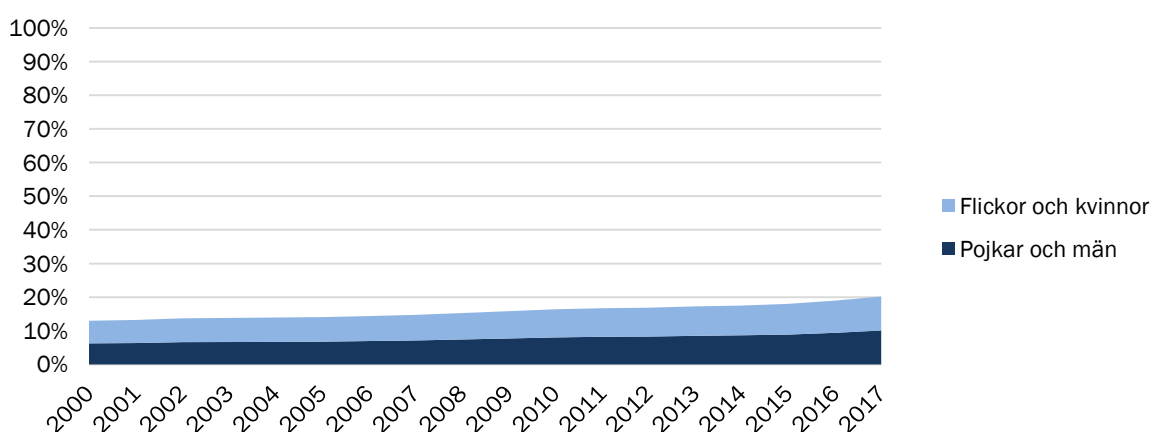
I en alltmer identitetsdriven värld finns en risk för att olika grupper stärks på bekostnad av den totala sammanhållningen i samhället. Det är därför viktigt att det finns platser för olika grupper att mötas i samhället. Ömsesidig förståelse och respekt är grunden för samexistens, sammanhållning och demokrati.³⁸

Under 2017 har diskrimineringslagen skärpts och stärkt individens rättigheter med avseende på bland annat könsöverskridande identitet, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning och ålder. Arbetsgivare och skolor har fått ett större ansvar att arbeta förebyggande och främjande för att motverka diskriminering och arbeta för lika rättigheter och möjligheter.³⁹

Ökad mångfald utifrån ursprung

Det är svårt att statistiskt illustrera en ökad mångfald med avseende på identitet, bakgrund, värderingar och preferenser. Det landar allt som oftast i variabeln födelseland eller födelseregion.

Andelen invånare som är utrikes födda har stigit kontinuerligt i Uppsala kommun och uppgick år 2017 till 20 procent eller 44 000 invånare (18,5 procent respektive 1,9 miljoner invånare i riket). Sedan EU-medlemskapet har antalet personer som invandrat från Europa ökat kraftigt och har under flera år på 2000-talet varit ungefär lika många som antalet som kommit till Sverige för att få asyl.

Figur 11: Andel utlandsfödda invånare i Uppsala kommun. Källa: SCB.

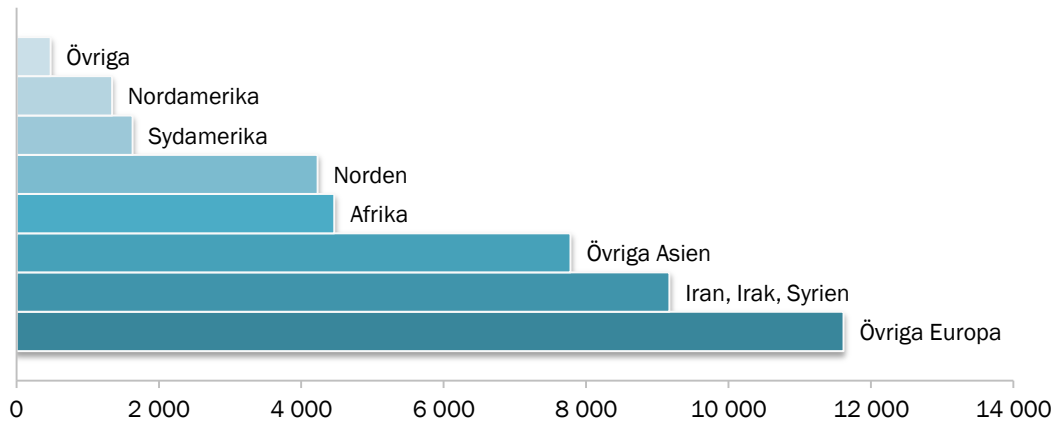
³⁶ World Values Survey, se www.worldvaluessurvey.org

³⁷ Sweco (2013) Uppsala tillväxt. Planeringsunderlag 2030-2050

³⁸ Ungdomsstyrelsen (2010:13) Värdefulla möten, SKL (2012) Att främja integration och social sammanhållning

³⁹ <http://www.do.se/framja-och-atgarda/nyheter-diskrimineringslagen/>

En stor del av de utrikes födda har sitt ursprung i Europa, men på senare år har konflikterna i Mellanöstern och Afrika inneburit en kraftig ökning av invånare som har sitt ursprung där. Invandringstrycket kan förväntas vara fortsatt högt men den svenska och europeiska asyl- och migrationspolitiken påverkar invandringens sammansättning och omfattning. Här pågår ett arbete att samordna politiken på EU-nivå.

Figur 12: Utrikes födda invånare i Uppsala kommun år 2016, efter födelseregion. Källa: SCB.

ÖKAD MÅNGFALD: Förändringstryck på Uppsala kommun

En allt mer heterogen befolkning ställer större krav på kommunen och dess verksamheter att stärka arbetet kring inkludering och integration. Framför allt handlar det om att fortsätta arbeta med att:

- **Möta olikheter för att få ett likvärdigt utfall.** Befolkningen består av allt fler preferenser, men också olika förutsättningar och behov, där ”lika för alla” inte längre gäller. När olika grupper synliggörs och kräver att den offentliga verksamheten anpassas efter deras behov, ökar kraven på förändringstakt och inkludering i de offentliga verksamheterna. Olika personers behov behöver därför vara vägledande när verksamheter agerar, prioriterar och bygger för framtiden.
- **Förstärka demokratiska värden.** Demokrati- och värdegrundsfrågor blir centrala när mångfalden i samhället utmanar invanda normer och system. Hur detta kan påverka medborgliga och mänskliga rättigheter och skyldigheter behöver analyseras med koppling till kommunens verksamhet. För kommunen är det också väsentligt att verka för en utvecklad lokal demokrati genom att stärka invånarnas delaktighet och inflytande i verksamheternas beslutsprocesser. Medborgardialog är ett sätt att uppnå detta.
- **Underlätta för olika grupper att möta varandra.** För att underlätta en god integration och för olika grupper att möta varandra genom kultur- och fritidsaktiviteter, utbildningssystemet och på arbetsmarknaden kan kommunen stärka samverkan med förenings- och näringslivet.
- **Ta vara på mångfald för att vässa verksamheterna.** Ökad mångfald ger möjligheter för och skapar nya förväntningar på kommunen som arbetsgivare. Kommunen behöver ta tillvara potential och motverka diskriminering, vilket är angeläget både för att säkra kompetensbehov och ur jämlikhetssynpunkt.
- **Prioritera mellan krav.** Kraven och förväntningarna på kommunal service ökar, samtidigt som ekonomin inte räcker till allt. För att behålla kvaliteten behövs nya arbetsätt och tydligare gränsdragning för hur långt individanpassningen kan sträcka sig utöver vad som anges i lag.

Demografisk förändring

Ökat fokus på livsmiljö och boende

Åldrande befolkning

Ökat fokus på livsmiljö och boende

Enligt Statistiska centralbyråns befolkningsprognos från år 2017 kommer invånarantalet i riket vara drygt 11,3 miljoner år 2030 och 12,4 miljoner år 2050.⁴⁰ Stockholm-Mälardalenregionen har en växande andel av rikets befolkning och förväntas öka med omkring en och en halv miljon nya invånare under perioden 2015-2050.⁴¹ Uppsala har under senare år haft en ovanligt kraftig befolkningsökning och prognoser visar på fortsatt tillväxt. Uppsala kommun beräknas ha 260 000 invånare år 2030 och nästan 320 000 invånare år 2050.⁴² Den planmässiga beredskapen är ännu högre – 280 000 till 340 000 invånare år 2050.⁴³

En attraktiv kommun

En stor variation i livsmiljöer och boendialternativ bidrar till kommunens attraktivitet. Nära 170 000 invånare bor i Uppsala stad, 25 000 i övriga tätorter och ungefär lika många på de omgivande landsbygderna. Uppsala är rikets fjärde största stad, men också den kommun i landet som har flest invånare på landsbygden.⁴⁴

Många vill bo i större stadsregioner för att dra nytta av deras möjligheter till utbildning och arbete samt mångfald inom livsstilar, shopping, kultur, nöjen, med mera.⁴⁵ Unga vuxna har under en lång period sökt sig till de större städerna. På samma sätt har nyanlända flyktingar sökt sig till större städer via andra kommuner (sekundärmigration). Det innebär att betydligt fler invandrare flyttar till Uppsala än de som flyttar direkt från utlandet till kommunen.

Möjligheten att pendla inom regionen har varit viktig för Uppsalas sysselsättning. Uppsala kommun, staten och Region Uppsala kom i december 2017 överens om ett investeringspaket för transportinfrastruktur och bostäder i Uppsala.⁴⁶ Överenskommelsen innebär att några av de mest bärande förutsättningarna för stadsutvecklingen i Uppsala fram till 2050 säkerställs. Den möjliggör bland annat en utbyggnad till fyra järnvägsspår till Uppsala, en ny tågstation vid Bergsbrunna, en ny kollektivtrafiklänk över Fyrisån, spårvägstrafik och 33 000 nya bostäder i de södra stadsdelarna.

Bostadsbyggandet i fokus

Befolkningsökningen förutsätter en kontinuerlig utbyggnad av bostäder, infrastruktur och verksamhetslokaler. Nyproduktionen av bostäder har de senaste 40 åren legat på i genomsnitt 1 000 bostäder per år i Uppsala kommun. De senaste åren har färdigställandetakten överstigit 1 500 bostäder per år och påbörjandetakten nått hela 3 000 bostäder per år. Beräkningar visar att omkring 1 750 bostäder per år över tid behövs för att klara 340 000 invånare till år 2050.

⁴⁰ <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/>

⁴¹ Mälardalsrådet (2016): En bättre sats. Storregional systemanalys

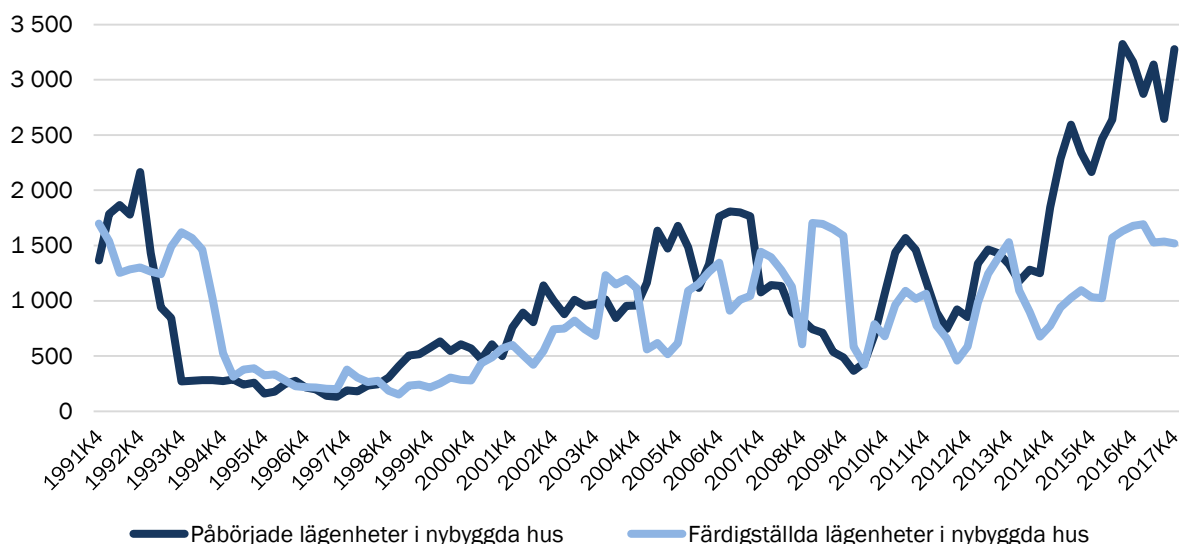
⁴² Uppsala kommun (2017) Kommunprognos

⁴³ Uppsala kommun (2016) Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun

⁴⁴ <https://www.uppsala.se/landsbygd>

⁴⁵ <http://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html>

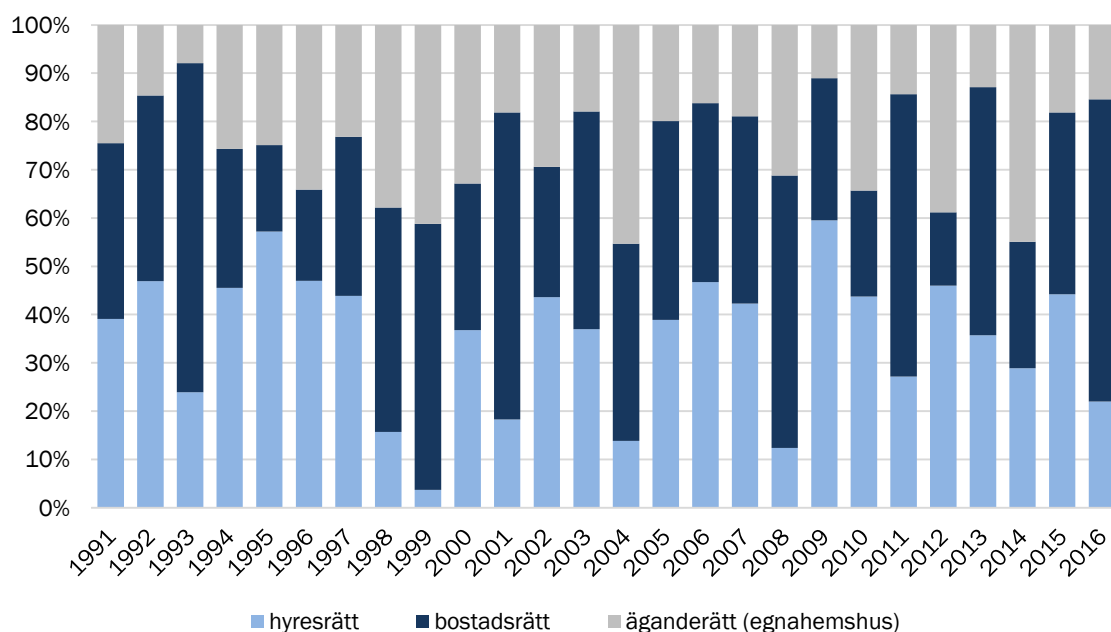
⁴⁶ <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pessmeddelanden/upsalapaketet--ett-historiskt-avtal-pa-gemensam-satsning-pa-hallbart-resande-och-bostader/>

Figur 13: Nyproduktion av bostäder i Uppsala kommun, rullande årstakt per kvartal från 1991 till 2017. Källa: SCB.

Utöver befolkningsökningen är motiven till en hög utbyggnadstakt en upplevd bostadsbrist. Under många år efter den ekonomiska krisen på 1990-talet var byggandet lågt, särskilt i förhållande till befolkningsökningen. Samtidigt har det innan dess funnits perioder när byggandet varit högt, även i förhållande till befolkningsökningen.

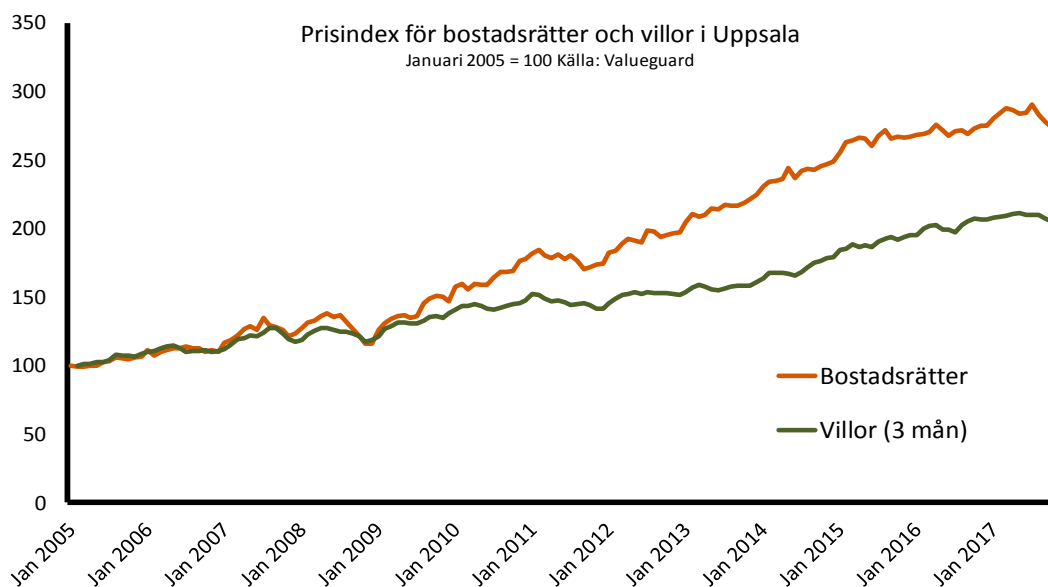
Antalet invånare per bostad i kommunen uppgick år 2016 till 2,02 (2,08 i riket), vilket inte är ett tecken på generell bostadsbrist utan snarast en relativt god tillgång på bostäder. Likväl står många personer i bostadskö, men det är inte synonymt med att de saknar ett befintligt boende eller att det inte går att få tag på en bostad. För många är platsen i bostadskön ett uttryck för en önskan om en annan typ av boende än det nuvarande, men där olika begränsningar i utbudet (pris, kvalitet, tillgänglighet etcetera) samt den enskildes betalningsförmåga gör att utbudet inte alltid kan matcha efterfrågan.

Figur 14: Färdigställda lägenheter i Uppsala kommun, efter upplåtelseform. Källa: SCB.

För personer med resurser är det tämligen enkelt att få tag på en bostad i Uppsala. Däremot finns det resurssvaga grupper som har svårt att komma in på bostadsmarknaden, eftersom det egna kapitalet är litet, priserna är höga och utbudet av hyresrätter med tillräckligt låg hyra är begränsat. Tillgången till bostadsmarknaden har också minskat på grund av ombildningen av äldre hyresrätter till bostadsrätter och av ökade krav på amortering och egenfinansiering vid köp av bostad.

De bostäder som byggs passar främst den etablerade medelklassen, oavsett om det handlar om bostadsrätter, hyresrätter eller egnahemshus. Det är dyrt att bygga nytt, eftersom markpriserna och produktionskostnaderna är höga. Samtidigt har andrahandspriserna stigit kraftigt i samband med den ekonomiska tillväxten, urbaniseringen och låga realräntor.⁴⁷

Figur 15: Prisindex för bostadsrätter och villor i Uppsala kommun. Källa: Valueguard.

Utbudet är därmed tillgängligt främst för köpstarka målgrupper, vilket gör det svårt för låg- och medelinkomsttagare som ännu inte är etablerade på den lokala bostadsmarknaden att bosätta sig i kommunen. Det har lett till att många inom framför allt praktiska yrken är bosatta i grannkommunerna där det är billigare att bo. En sådan pendling till Uppsalas arbetsmarknad är ett tecken på en fungerande regional bostads- och arbetsmarknad, men visar också på ekonomisk undanträngning av målgrupper på Uppsalas bostadsmarknad. En sådan undanträngning riskerar att förvärras av nödvändig upprustning av äldre bostadsområden, vilket i allmänhet leder till väsentligt högre hyror.⁴⁸

Bristerna i matchning mellan utbud och efterfrågan innebär att bostadsmarknaden, efter två decenniers mer eller mindre kontinuerliga uppgång, nu visar tecken på avmattning. I januari 2018 visade mätningar att priserna på bostadsrätter sjunkit med drygt tio procent jämfört med sommaren 2017. Prisnedgången har påverkat marknadspsykologin och andelen som tror på stigande priser har minskat.⁴⁹ Mäklare vittnar om färre besök på visningar, längre försäljningstider, sänkta utgångspriser och lägre intensitet i budgivningar.

⁴⁷ Källa Mäklarstatistik/Valueguard

⁴⁸ Sweco (2018) Bostäder och lokaler. Utbyggnadsbehov på kort och lång sikt

⁴⁹ Källa: SEB:s bostadsbarometer samt Valueguards mäklarpanel

Till marknadspsykologin bidrar även att räntan sannolikt kommer att öka och att politiken blivit mer restriktiv med nya amorteringskrav och diskussioner om minskade ränteavdrag. Även om det fortfarande är billigt att låna pengar verkar det ha uppstått en vändpunkt. Det kommer i så fall att påverka såväl prisbilden som utbyggnadstakten under ett antal år. Långsiktigt kvarstår dock behoven och det är därför angeläget att se utvecklingen i flera tidsperspektiv för att uppnå en hållbar stadsutveckling och en fullgod bostadsförsörjning.

Omfattande investeringsbehov

Befolkningsökningen för med sig stora investeringsbehov för kommunen avseende vatten, avlopp, vägar, skolor, idrottshallar, med mera. Investeringskostnaderna förväntas även fortsättningsvis att ligga på en hög nivå. Samtidigt ökar driftkostnaderna, då det behövs mer personal för att hantera den växande befolkningens behov och förväntningar. Intäkterna ökar visserligen också, men med viss fördröjning jämfört med utgifterna. Intäkterna är dessutom beroende av demografiska faktorer och arbetsmarknadsdeltagande, där en åldrande befolkning sätter press på kommunen. Att möta investeringsbehoven utan att ta på sig alltför stora kapitalkostnader och därmed inteckna en stor del av det framtida ekonomiska utrymmet är en utmaning för kommunen.

LIVSMILJÖ OCH BOENDE: Förändringstryck på Uppsala kommun

Att Uppsala växer är positivt och ett uttryck för attraktivitet. Det för dock med sig utmaningar relaterat till hållbar samhällsbyggnad. Uppsala kommun behöver fortsätta att arbeta med att:

- **Planera för en uthållig samhällsbyggnad.** Uppsala kommun står inför stora underhålls- och investeringsbehov. I takt med att kommunen växer krävs satsningar på kommunal infrastruktur och service. För att undvika ökad upplåning krävs god ekonomisk hushållning, planering och samverkan såväl inom kommunförvaltningen som med externa aktörer.
- **Verka för att bostäder till rimliga priser byggs.** Undersökningar visar att det är svårt att ta sig in på bostadsmarknaden för den som inte är etablerad sedan tidigare. Det finns därför behov att det byggs bostäder med prisrimliga hyror i kommunen.
- **Verka för att boende har råd att bo kvar även efter upprustning.** I kommunen finns befintliga områden i behov av upprustning. Kommunen behöver i nära samverkan med bland andra fastighetsägare verka för att hålla nere kostnaderna för upprustning för att boende ska ha möjlighet att bo kvar och därigenom motverka effekter såsom trångboddhet och ekonomiskt bistånd.
- **Öka attraktiviteten i hela Uppsala.** Få kommuner kan erbjuda en sådan stor variation av livsmiljöer som Uppsala. Detta behöver tas tillvara. Det ska vara möjligt att bo, leva och verka såväl på landsbygden som i tätorterna och staden. Prioriterade utvecklingsområden är bostadsbyggande, näringslivsutveckling i ett stad- och landperspektiv, service, infrastruktur samt lokalt engagemang.
- **Se till att den nya staden blir smartare än den gamla.** Samhällsutvecklingen och teknikutvecklingen skapar såväl nya möjligheter som nya utmaningar. Kommunen behöver se till att den ”nya” staden blir smartare och mer hållbar än den ”gamla”, det vill säga mer anpassningsbar i förhållande till framtida förändrings- och utvecklingsbehov. Multifunktionella platser och lokaler spelar tillsammans med digitaliseringens möjligheter här en stor roll.

Åldrande befolkning

Under kommande decennier riskerar Sverige, i likhet med stora delar av Europa och världen, att stå inför betydande utmaningar med en åldrande befolkning och ett otillräckligt skatteunderlag för finansieringen av välfärden. När vi lever längre och föder färre barn förändras åldersstrukturerna. De äldre kommer att öka både numerärt och i relation till antalet personer i arbetsför ålder. Den så kallade försörjningskvoten stiger, vilket innebär att färre behöver försörja fler. Samtidigt är Uppsala en av Sveriges snabbast växande kommuner och har med stöd av universiteten en jämförelsevis ung befolkning.

Kortare sikt: Generationsskifte

På arbetsmarknaden pågår ett generationsskifte. De sista personerna i de stora, inflytelserika 1940-talistkullarna lämnar arbetslivet för att gå i pension. För många arbetsgivare innebär det en förlust av medarbetare med lång erfarenhet och bred kompetens. Pensionsavgångarna innebär samtidigt en möjlighet att komma tillrätta med obalanser på arbetsmarknaden och kan göra det lättare för utrikes födda och ungdomar att få arbete.

Storstadsregionerna samt övriga universitets- och högskoleorter har en yngre åldersprofil än genomsnittet, vilket ger dem ett mer gynnsamt läge i den pågående generationsväxlingen. Endast tre län – Uppsala, Stockholm och Västra Götaland – förväntas fram till år 2025 ha fler ungdomar som kliver in på arbetsmarknaden än personer som av åldersskäl lämnar den. I övriga län kommer pensionsavgångarna vara större än inträdet av unga.⁵⁰

I Uppsala län förväntas mer än 30 000 individer gå i pension under perioden 2013-2025.⁵¹ Samtidigt har länets arbetsmarknad vuxit med över 20 000 arbetstillfällen sedan 2010, varav merparten i Uppsala kommun.⁵² Rekryteringsbehovet är således stort, men har hittills matchats av en stark befolkningsökning. Många branscher har likväl drabbats av betydande rekryterings svårigheter och personalbrist, inte minst vårdsektorn och byggsektorn.⁵³ Den internationella migrationen spelar en viktig roll för att klara bemanningen inom dessa branscher.

Längre sikt: Stigande försörjningskvot

I Uppsala kommun förväntas försörjningskvoten stiga från dagens 64 till 72 innan 2030, framför allt till följd av en åldrande befolkning men också på grund av ett ökat barnafödande.⁵⁴ Det innebär att för 100 kommuninvånare i yrkesverksam ålder 20-64 år kommer det framåt 2030 finnas 72 kommuninvånare som inte är i yrkesverksam ålder, det vill säga barn och ungdomar i åldrarna 0-19 år eller invånare 65 år och äldre. Försörjningsbördan i Uppsala kommun påverkas också av att inte alla invånare i yrkesverksam ålder 20-64 år är förvärvsarbetande. Vissa är till exempel universitetsstudierande.

Sverige som helhet har redan nu en försörjningskvot på 74. I jämförelse med riket har kommunen en fördelaktig position, men påverkas ändå genom det kommunala inkomst- och skatteutjämningsystemet av en nationellt sett åldrande befolkning. Allt annat lika blir

⁵⁰ Regeringskansliet (2015) En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

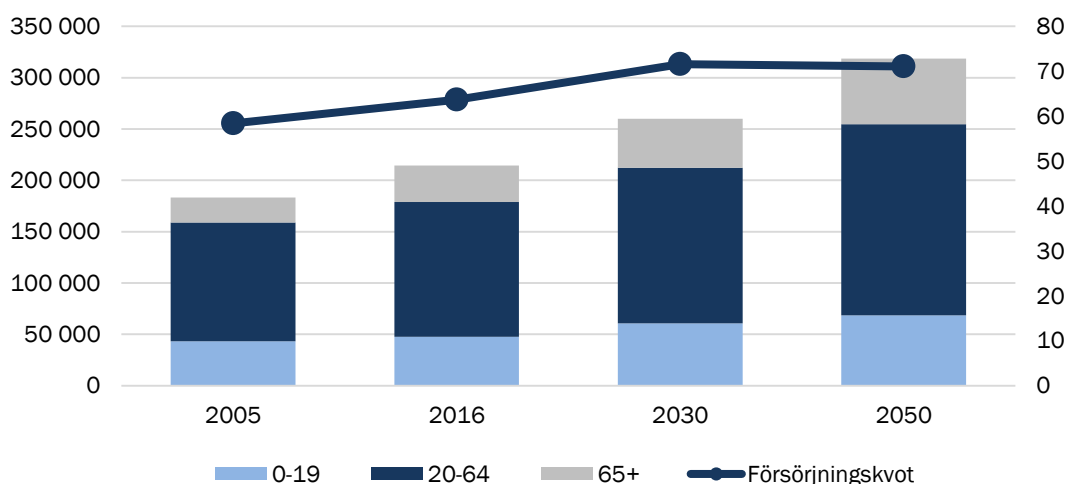
⁵¹ Sweco (2014) Arbetsmarknadsrapport Uppsala län med sikte på 2025

⁵² SCB statistikdatabasen

⁵³ Arbetsförmedlingen (2017) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2017- 2019

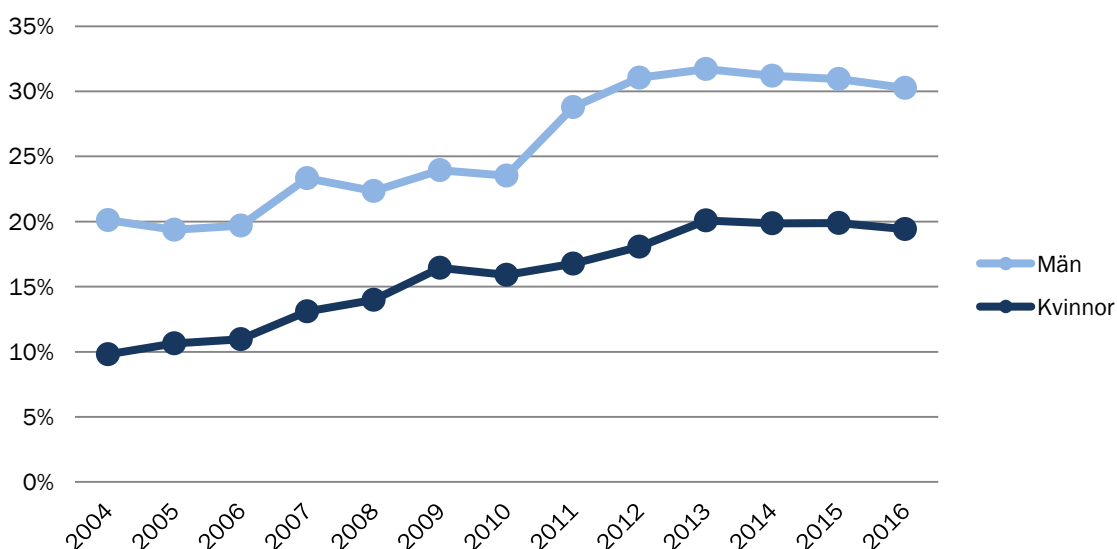
⁵⁴ Uppsala kommun (2017) Kommunprognos

effekten att mer resurser kanaliseras till demografiskt mer utsatta kommuner, vilket minskar handlingsutrymmet för kommuner som Uppsala.

Figur 16: Åldersfördelning och försörjningskvot i Uppsala kommun. Försörjningskvoten visar hur stor gruppen som ska försörjas (0-19 år och 65+ år) är i förhållande till de som ska försörjas (20-64 år). Källa: Kommunprognos 2017.

Samtidigt blir det allt vanligare att människor arbetar högre upp i åldrarna och under 2017 har en blocköverskridande överenskommelse träffats i Sveriges riksdag om höjd pensionsålder.⁵⁵ I Uppsala kommun har andelen 65-74 år som arbetar ökat kraftigt under de senaste 10 åren och år 2016 arbetade 30 procent av männen (27 procent i riket) och 20 procent av kvinnorna (16 procent i riket).

Figur 17: Arbetsdeltagande i befolkningen 65-74 år, Uppsala kommun. Källa: SCB.⁵⁶

⁵⁵ <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter/sa-har-paverkar-pensionsoverenskommelsen-dig>

⁵⁶ Diagrammet använder befolkningen 65-74 år som bas för hela perioden, även om förvärvsfrekvensen före år 2011 gällde åldersgruppen 65-84 år. Det innebär att andelen äldre som arbetat mellan 2004 och 2010 är marginellt högre i diagrammet än i verkligheten, eftersom förvärvsarbetande 75-84 år räknas med för dessa år.

En ökad förvärvsfrekvens i åldrarna 65-74 år kan förväntas lindra effekterna av en åldrande befolkning och bidra till att stärka kommunens ekonomi. Möjligheterna är särskilt gynnsamma i en tjänstebetonad ekonomi som Uppsalas, med många jobb som snarast bidrar till att hålla äldre aktiva än att slita ut dem. Men det förutsätter att arbetsgivare ser gruppen som den resurs den är och tar tillvara äldres kompetens och erfarenheter.

På liknande sätt kan en snabbare etablering av unga och nyanlända på arbetsmarknaden lindra effekterna av en åldrande befolkning. Potentialen är jämförbar med effekten av att arbeta längre upp i åldrarna: det handlar om något tusental fler sysselsatta.

En ökad förvärvsfrekvens bland äldre och en snabbare etablering på arbetsmarknaden kan till del kompensera för att befolkningen i arbetsför ålder krymper som andel av totalbefolkningen, men inte fullt ut. Det kommer även att behövas produktivitetsökningar för att upprätthålla produktionen och undvika en urholkning av välfärden. Den tekniska utvecklingen, med digitaliseringen i spetsen, erbjuder här stora möjligheter att arbeta mer resurseffektivt och är en viktig del i att klara den framtida bemanningen och välfärden.

Ökade vårdbehov

Förändringar i åldersstrukturen inverkar på konsumtions- och boendemönster och ställer nya krav på samhällets organisation och fördelning av resurser. 1940-talisterna är en stor grupp som närmar sig de åldrar där fler behöver hjälp med allt mer. Förväntningarna är höga, men blir allt svårare att möta i takt med att försörjningskvoten stiger.⁵⁷

Det dröjer några år innan 1940-talisterna når de vårdtunga åren, men i takt med att så sker förväntas antalet kommuninvånare 80 år och äldre öka från drygt 8 500 år 2016 till 16 400 år 2030.⁵⁸ En ökning av antalet personer i dessa åldrar kommer att innebära en väsentligt större efterfrågan på sjukvård, äldreomsorg och anpassade boenden.

De senaste 20 åren har präglats av att allt fler äldre bor kvar i sina hem med stöd av hemtjänst och hemsjukvård, vilket ställer krav på samhällets utformning till exempel vad gäller tillgänglighet.⁵⁹ Samtidigt ökar kraven på service och antalet personer med multipla diagnoser eller svår demens ökar stadigt.⁶⁰ Detta ökar kostnaderna, vilket ger behov av effektiviseringar, nytänkande, strukturförändringar och nya vårdlösningar. En ökad samverkan med bland annat primärvården inom Region Uppsala är centralt. I detta finns också nya affärsmöjligheter, vilket är en möjlighet för Uppsalas näringsliv med stark närvaro inom life science.

---

⁵⁷ Boverket (2012) En urbaniserad värld. Vision för Sverige 2025

⁵⁸ Uppsala kommun (2017) Kommunprognos

⁵⁹ PRO (2013) Äldres boende idag och i framtiden

⁶⁰ <http://www.hjarnfonden.se/alzheimers-sjukdom-idag/>

ÅLDRADE BEFOLKNING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Den åldrande befolkningen sätter press på kommunen, såväl ekonomiskt som verksamhetsmässigt, och kräver såväl förberedelser som nytänkande. Kommunen behöver framför allt fortsätta att arbeta med att:

- **Våga tänka nytt och annorlunda.** Även om försörjningskvoten planar ut efter 2030 så kvarstår kostnadstrycket i de personalintensiva verksamheterna. Kommunen behöver tänka och arbeta annorlunda samt öka samverkan med bland annat Region Uppsala för att stärka produktiviteten och möta de långsiktiga utmaningarna kopplade till en åldrande befolkning och en ökad försörjningsbörda.
- **Anpassa verksamheter till volymökningar.** En dubblering av antalet invånare som är över 80 år gamla till 2030 kräver en utökning inom alla delar av äldreomsorgen, men särskilt inom demensvård och demensboende. De ökade behoven innebär en möjlighet för nya grupper att etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunen behöver ha lokal- och kompetensförsörjningsplaner, utveckla nya arbetssätt och använda ny teknik för att säkerställa kapacitet, effektivitet och kvalitet.
- **Ta vara på äldres arbetsförmåga, erfarenhet och engagemang.** Många av Uppsalas äldre är livskraftiga högt upp i åldrarna och det finns goda möjligheter för äldre att arbeta på ordinarie arbetsmarknad, inom frivilligverksamheter eller inom kultur- och föreningslivet. Kommunen behöver verka för att det blir enkelt och förmånligt att arbeta som äldre.
- **Se generationsskiftet som en möjlighet.** Generationsskifte på arbetsmarknaden för med sig stora behov av rekrytering. Det innebär en utmaning för många verksamheter men också en möjlighet för exempelvis utrikes födda och unga att etablera sig på arbetsmarknaden. Tydliga riktlinjer, stöd och utveckling i arbetet samt en allmänt god personalpolitik är viktigt för att kunna rekrytera, behålla och utveckla den kompetens som krävs inom kommunen.
- **Skapa en äldrevänlig miljö.** Fler äldre ökar behovet av anpassning i den byggda miljön och av färdmedel, bostäder, verksamheter och aktiviteter. Det möjliggör för fler att bo längre hemma och klara sig på egen hand eller med begränsat stöd. Kommunen behöver möta detta genom att stärka äldreperspektivet i sin planering och ha beredskap för en ökad efterfrågan på bostadsanpassningsbidrag.

Teknikutveckling

Ökad digitalisering

**Förändrade kompetens-
och utbildningsbehov**

Ökad digitalisering

Digitaliseringen och utvecklingen av ny teknik är idag en förändringskraft inom alla samhällssektorer.⁶¹ Utvecklingen bidrar till nya sätt att leva, både i arbetet och på fritiden. Människors vardagssysslor och sociala umgänge sker alltmer med hjälp av den digitala tekniken. Den blir allt viktigare för produktionsprocesser, handel, trafik, logistik och fordon. Den skapar nya marknads- och mötesplatser och ger en ökad frihet att vara verksam i och interagera oberoende av tid och rum.⁶² Digitalisering innebär att gamla affärsmöjligheter och jobb försvinner samtidigt som nya tillkommer.

Med en ökad användning av digitala lösningar i alla delar av samhället ökar också förväntningarna på kommunens tjänster. Många kommunala verksamhetsområden och processer har potential att effektiviseras och utvecklas med stöd av ny teknik. Samtidigt finns risk för en digital klyfta om inte alternativ finns för de kommuninvånare som inte kan eller aktivt väljer att inte ta del av ny teknik.

Stark ekonomisk drivkraft

Det finns ett tydligt samband mellan teknikmognad och ekonomisk utveckling.⁶³ Ekonomier som ligger långt framme inom digitaliseringen tenderar också att ha en hög BNP per capita. Digitaliseringen effektiviserar och förnyar ekonomin samtidigt som en välutvecklad ekonomi möjliggör de investeringar i infrastruktur och kompetens som krävs för att ta tillvara tekniken. Sverige har en hög IT-mognad och presterar väl i de flesta internationella jämförelser, i synnerhet huvudstadsregionen som regelmässigt placerar sig i topp.⁶⁴ Utvecklingen går dock snabbt fram i olika delar av världen och det finns tecken på att Sverige i viss mån tappat fart i den digitala utvecklingen.⁶⁵

I Uppsala kommun arbetar nära 3 000 personer i yrken som är direkt kopplade till IT-utveckling såsom programmerare, systemutvecklare och nätverkstekniker. Även i många andra yrken är digitala system, verktyg och hjälpmedel en vital del av verksamheten.⁶⁶ Information och kommunikation sysselsätter som bransch cirka 4 500 personer, varav 3 500 i kommunen och ytterligare 1 000 genom arbetspendling till framför allt Stockholm.⁶⁷ Branschen har åter börjat växa i kommunen efter IT-kraschen vid millennieskiftet. Det finns en bred flora av lokala IT-bolag inom allt från bredband och systemutveckling till spel och digitala medier.⁶⁸

---

⁶¹ Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv

⁶² SOU (2016:85) Digitaliseringens effekter på individ och samhälle

⁶³ Boston Consulting Group (2015) The 2015 BCG e-Intensity Index

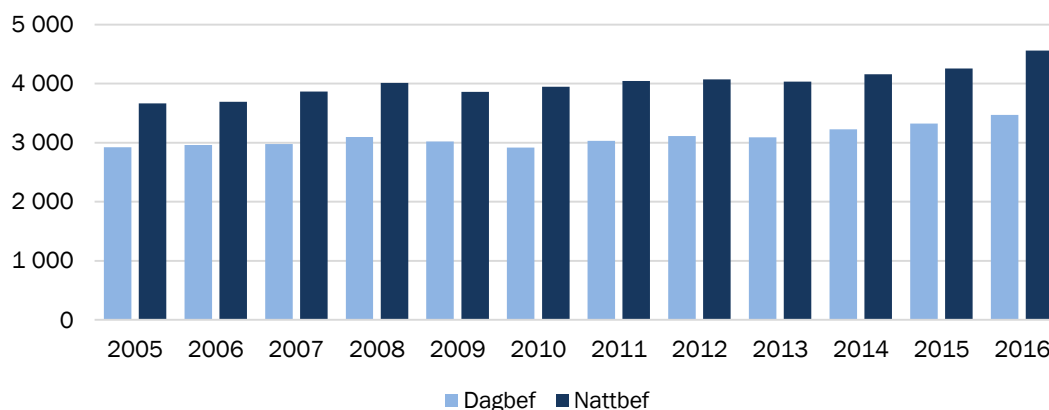
⁶⁴ Se till exempel Ericsson (2016) Networked Society City Index 2016

⁶⁵ European Commission (2016) The Digital Economy and Society Index

⁶⁶ SCB statistikdatabasen

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Sweco (2016) Uppföljning 70 000 nya jobb!

Figur 18: Sysselsatta inom branschen *Information och kommunikation* 2005-2016, Uppsala kommun. Källa: SCB.

Förändrade beteenden

Arbetsmarknaden står inför stora förändringar i takt med att automatisering och robotisering gör tidigare tjänster överflödiga. Ungefär hälften av existerande jobb och arbetsuppgifter beräknas komma att automatiseras de kommande tjugo åren. Det är inte enbart låginkomstjobb som påverkas, utan även medel- och höginkomstjobb. Tillverkningsindustrin har genomgått en stor förändring och näst på tur står tjänstesektorn. Handeln genomgår betydande förändringar. Näthandeln tar allt fler marknadsandelar och växer fem gånger snabbare än den traditionella handeln. Det påverkar inte bara den lokala arbetsmarknaden i Uppsala utan även staden som marknadsplats.

Även arbetsuppgifter inom välfärdsområdet förändras. Det finns flera exempel på hur införandet av ny teknik och nya lösningar bidragit till effektivisering av offentlig verksamhet. Trots att tekniken finns tillgänglig går införandet inte lika snabbt. Det kräver bland annat investeringar och en beredskap bland medarbetare att förändra sitt arbete.

Teknikutvecklingen skapar nya affärsmodeller och nya former av arbetsuppgifter och yrkeskategorier växer fram. Uppsala kommun har varit framgångsrik i att skapa nya arbetstillfällen i takt med att gamla försvinner. Antalet lokala arbetstillfällen per invånare i åldrarna 20-64 år har till och med ökat de senaste tio åren, så farhågorna om att jobben försvinner till följd av digitaliseringen verkar vara överdrivna. Debatten är inte heller på något vis ny, utan har förekommit vid varje större teknikskifte sedan industrialiseringens begynnelse. Bland de som drabbas – individer, kommuner eller regioner – krävs dock omställningsförmåga för att hitta nya inkomstmöjligheter. Det är något som Uppsala, i nära symbios med Stockholm, har lyckats väl med.

Omformning av samhället

Digitaliseringen förändrar inte bara marknader utan även i hög grad produktionen av välfärdstjänster och de grundläggande funktionerna i rättssamhället, såsom myndighetsutövningen. En växande spridning och användning av digitala lösningar gör att kommuninvånarna i allt högre grad förväntar sig enkla, snabba och situationsanpassade lösningar för sina behov. Det får konsekvenser för upplevelsen av hur det är att bo, verka och besöka kommunen. Tillgången till tydlig, uppdaterad och relevant information tas för given. Möjligheten att kunna utföra tjänster med digitala hjälpmedel inom handläggnings-, tillstånd- och ansökningsförfaranden blir allt viktigare, men också inom barnomsorg, skola och omsorg om äldre och funktionsnedsatta.

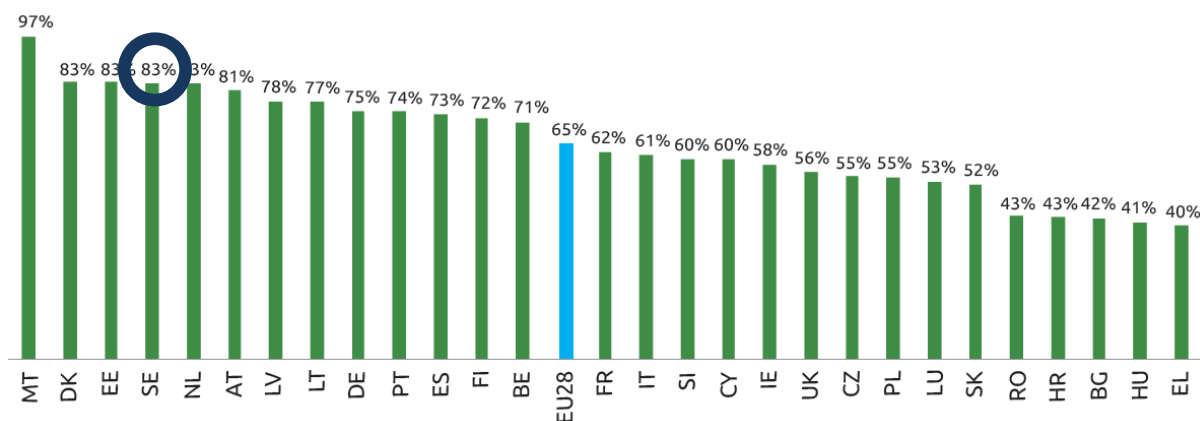

Med ökad digitalisering skapas nya möjligheter till dialog, vilket kan bidra till en utvecklad demokrati. Med stöd av ny teknik kan formerna för insyn och delaktighet i kommunens beslutsprocesser utvecklas och medborgarinflytandet stärkas.

Att kontakten med medborgarna allt mer sker via digitala kanaler kan också innebära utmaningar som kommunen behöver hantera och överbygga. En central utmaning blir att säkra att fler kan ta del av möjligheterna som den nya tekniken ger. Med teknikutvecklingen förväntas invånare i större utsträckning att själva hitta information och svar på frågor som tidigare skötts i direktkontakt med kommunen. Den som står utanför digitaliseringen riskerar att få en sämre service och en ökad risk för marginalisering. Idag uppger cirka 70 procent av svenskarna att de känner sig delaktiga i det nya informationssamhället – de resterande 30 procenten gör inte det.⁶⁹ Om inte delaktigheten ökar riskerar effektiviteten av satsningarna på digitalisering bli lidande.

Med digitalisering följer en ökad sårbarhet för dataintrång och systempåverkan och en växande problematik kring ryktesspridning, desinformation och mobbning kopplad till den ökade användningen av sociala medier.

Sverige är långt kommet i digitaliseringen av offentlig sektor och ligger tillsammans med Malta, Danmark, Estland och Norge i europeisk framkant. Sverige får i synnerhet höga poäng på indikatorer som avser användarcentrering och gränsöverskridande digitala tjänster men kan förbättra områdena digital transparens och öppenhet i förvaltningen.⁷⁰

Figur 19: Jämförelse av digitaliseringen av offentlig sektor. Källa: Europeiska kommissionen 2017.

För att stärka utvecklingen och påskynda arbetet kommer det under 2018 att inrättas en ny myndighet för digitalisering av den offentliga sektorn. Myndigheten ska arbeta med att utveckla, samordna och stödja digitaliseringen av statliga myndigheter, kommuner och landsting.⁷¹ Även Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Inera trappar upp sitt engagemang och stöd kring frågor som är relevanta för digitalisering av kommunal verksamhet.

⁶⁹ Svenskarna och internet (2017) En årlig studie av svenska folkets internetvanor

⁷⁰ European Commission (2017) The 14th eGovernment Benchmark

⁷¹ <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/12/ny-myndighet-for-digitalisering-av-den-offentliga-sektorn-till-sundsvall/>

ÖKAD DIGITALISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Digitaliseringen har pågått under flera decennier och idag har takten ökat för hur tekniken påverkar olika samhällssektorer. I denna utveckling är det viktigt för Uppsala kommun att fortsätta arbeta proaktivt med att:

- **Stärka den digitala ekonomin.** Digitaliseringen driver arbetsmarknaden. Uppsala behöver skapa beredskap för den strukturomvandling tekniken för med sig. Det handlar framför allt om framtida behov av kompetens och lokaler, men också om ett näringslivsarbete som främjar dynamik, förnyelse och konkurrenskraft kopplat till digitaliseringen.
- **Digitalisera kommunal service.** Kraven på digitalisering ökar och kräver investeringar, men förväntas leda till ökad kvalitet, tillgänglighet, öppenhet och effektivitet på både kortare och längre sikt. Kommunen kan möta detta genom att se till att verksamhetsutvecklingen fångar upp digitaliseringens möjligheter utifrån användarnas behov, beteenden och sammanhang. Kommunen behöver skapa en digital delaktighet redan i unga år, men även för äldre.
- **Motverka digitaliseringens risker.** Med digitaliseringen följer en sårbarhet, risk för dataintrång och andra virtuella övergrepp. För att höja beredskap och motståndskraft kan kommunen ytterligare stärka arbetet med IT-säkerhet, men även motverka systematisk desinformation och mobbning via nätet. Skolan har en viktig roll att lära elever att tänka kritiskt kring det som publiceras på nätet och hur man agerar på sociala medier.
- **Använda digitaliseringens potential till samhällsomvandling.** Digitaliseringens effekter påverkar var och hur vi bor, arbetar, studerar och handlar samt staden som marknadsplats. Kommunen behöver aktivt använda de möjligheter digitaliseringen för med sig på alla nivåer och inom alla sektorer. Den långsiktiga planeringen måste ta hänsyn till nya tekniska lösningar och förändrade beteendemönster. Stora och smarta datamängder behöver användas för att få bättre beslutsunderlag och möjliggöra bättre prognoser – från kommunfullmäktige till den enskilda medarbetaren.

Förändrade kompetens- och utbildningsbehov

Den svenska arbetsmarknaden utvecklas starkt. Åren 2017-2019 förväntas sysselsättningen öka med 227 000 personer. Framför allt utrikes födda tar del av de nya jobben. Samtidigt har de med kort utbildning en svagare position och högre arbetslöshet. Behovet av arbeten för personer med svag utbildningsbakgrund blir därför fortsatt stort de kommande åren. Det innebär en stor utmaning eftersom arbetstillfällena med krav på minst gymnasieutbildning förväntas svara för mer än 90 procent av efterfrågan på kompetens.⁷²

Det lokala näringslivet i Uppsala uppger kompetensbrist som ett stort tillväxthinder. Hela den offentliga sektorn står inför stora rekryteringsbehov. Automatiseringen gör dock att fler arbeten kommer att kunna skötas på nytt sätt framöver.

Stark och bred jobbtillväxt

Arbetsmarknaden i Uppsala kommun har vuxit med 13 400 arbetstillfällen 2010-2016, eller drygt 2 200 i genomsnitt per år.⁷³ Under 2015-2016 uppgick tillväxten till nästan 3 000 arbetstillfällen, vilket innebär en ökad konkurrens om arbetskraften. Vid sidan av akademikeryrken växer även yrken i behov av mer praktisk kompetens och med lägre inträdeströsklar, vilket skapar möjligheter för individer med kortare utbildning.

JOBBTILLVÄXT PER YRKESGRUPP I UPPSALA KOMMUN 2014-2016	
Yrkesgrupp	Ökning/minskning
534 Skötare, vårdare och personliga assistenter m.fl.	838
242 Organisationsutvecklare, utredare och HR-specialister m.fl.	595
522 Butikspersonal	548
531 Barnskötare och elevassistenter m.fl.	405
251 IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	282
941 Snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.	257
...	
813 Maskinoperatörer, kemiska och farmaceutiska prod. m.m.	-41
262 Museiintendenter och bibliotekarier m.fl.	-49
834 Maskinförare	-54
821 Montörer	-55
442 Brevbärare och postterminalarbetare	-181
533 Vårdbiträden	-256

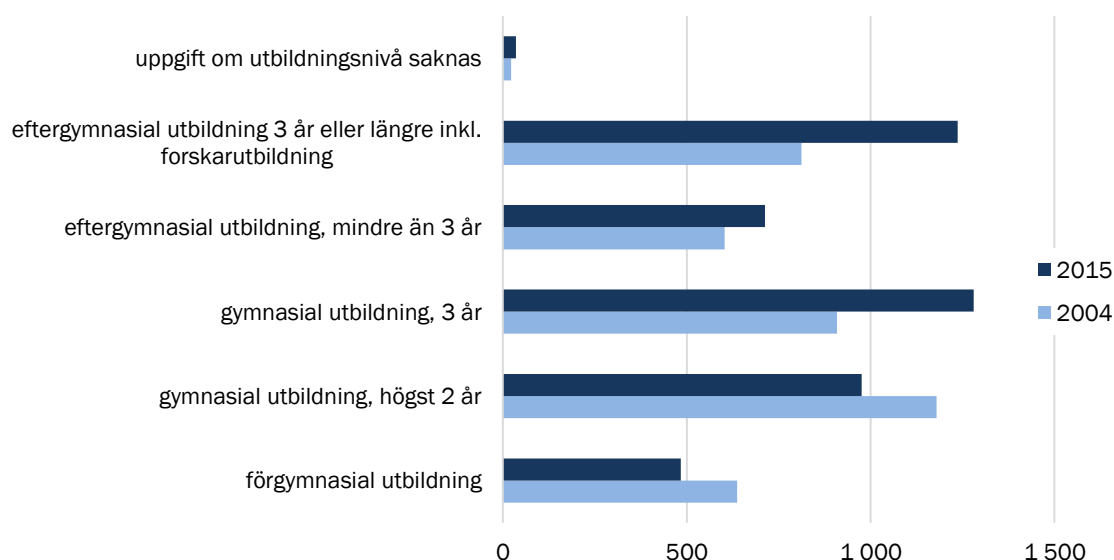
Tabell 1: Jobbtillväxt per yrkesgrupp i Uppsala kommun 2014-2016. Källa: SCB.

⁷² Arbetsförmedlingen (2017) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2017- 2019

⁷³ SCB statistikdatabasen

Matchningsproblem

Gymnasieexamen är en viktig nyckel till arbetsmarknaden, vilket gör att grupper med svaga studieresultat eller svag studiebakgrund har svårt att få arbete.⁷⁴ Allt fler arbeten kräver också eftergymnasial utbildning. Matchningen på arbetsmarknaden blir svårare när kraven blir högre och mer specifika, vilket medför att en förhållandevis stor andel arbeten innehas av personer som endast delvis eller inte alls har en lämplig utbildning för yrket. Till detta bidrar även svårigheterna att rekrytera tillräckligt med personal inom vissa områden samt en ökad rörlighet på arbetsmarknaden.⁷⁵

Figur 20: Arbetsstillfällena (tusentals) efter utbildningsnivå i riket 2004 respektive 2015. Källa: SCB.

Allt färre av de arbetssökande har den kompetens som efterfrågas av arbetsgivarna och inslaget av korttidsutbildade i arbetslöshetsstrukturen ökar. Flera mått pekar mot att bristen på arbetskraft tilltar och obalanserna på arbetsmarknaden blir allt tydligare. Sammantaget innebär det att rekryteringsläget blir allt svårare. Sju av tio arbetsgivare rapporterar om rekryteringsproblem.⁷⁶

Sveriges kommuner och landsting (SKL) bedömer att befolkningsförändringarna med fler äldre och unga medför att antalet anställda i välfärdstjänsterna behöver öka med omkring 200 000 personer i Sverige fram till 2026. Antalet personer i arbetsför ålder ökar inte alls i samma utsträckning. Det leder till en ökad konkurrens om i första hand lärare, socionomer och sjuksköterskor. Samtidigt har rekryteringssvårigheter också lett fram till nya lösningar. Kommuner ser över sin arbetsorganisation och frigör tid för legitimerad personal genom att lyfta bort administrativa uppgifter. Det finns också kommuner som samverkar om specialistkompetenser och som satsar på innovativa och digitala lösningar för att höja kvaliteten utan att öka antalet anställda.⁷⁷

Matchningsläget för med sig att arbetsgivarna i allt högre utsträckning sänker kraven på utbildning och erfarenhet. Samtidigt har många anställda en längre utbildning än vad yrket

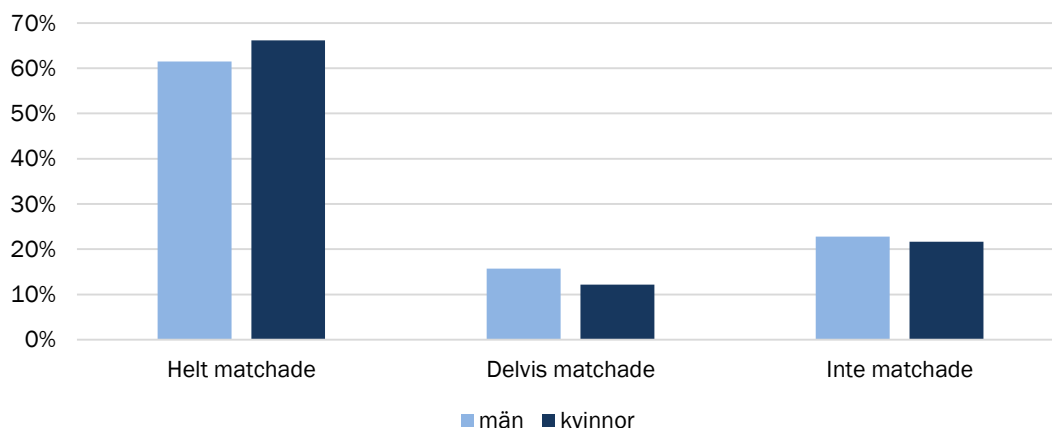
⁷⁴ IFAU (2017:5) Den svenska arbetsmarknaden och dess utmaningar

⁷⁵ Arbetsförmedlingen (2017) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2017- 2019

⁷⁶ Svenskt Näringsliv (2018) Jobbskaparna larmar! Kompetensbristen ökar.

⁷⁷ Sveriges kommuner och landsting (2018) Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden – rekryteringsrapport 2018

kräver, vilket tränger ut personer med kortare utbildning från ”deras” del av arbetsmarknaden.⁷⁸

Figur 21: Matchning av arbetskraftens kompetens mot arbetstillfällenas kravprofil, Uppsala län 2015. Källa: SCB.

I arbetet med att långsiktigt komma tillrätta med såväl arbetslöshet som bristen på arbetskraft har utbildningssektorn en viktig roll. Utbildningen behöver anpassas till de förändringar som digitaliseringen kan förutses innebära. Det gäller både för unga personer som ska in på arbetsmarknaden och äldre som behöver kompetensutvecklas. Studie- och yrkesvägledningen kan stötta ungdomar så att deras utbildningsval bättre avspeglar det som efterfrågas på arbetsmarknaden.⁷⁹

FÖRÄNDRADE KOMPETENS- OCH UTBILDNINGSBEHÖV: Förändringstryck för Uppsala kommun

Att möta behoven av kompetens, men också skapa sysselsättningsmöjligheter för alla på en inkluderande arbetsmarknad, är en stor och viktig utmaning för kommunen. Framför allt handlar det om att:

- **Fånga upp dem som har svårt att komma in på arbetsmarknaden.** Uppsala har låg arbetslöshet, men utrikes födda, äldre (55-64 år) funktionsnedsatta och personer utan gymnasieutbildning har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Det är en utmaning som behöver mötas med validering av kompetens och med individanpassade utbildningsinsatser, fokus på livslångt lärande och arbetsmarknadsåtgärder i nära samverkan med näringslivet.
- **Anpassa verksamheten till ökad rörlighet i arbetslivet.** Människor byter arbete oftare och konkurrensen om arbetskraften tilltar, vilket gör det svårare att behålla och rekrytera utbildad och erfaren personal. Samtidigt ökar behoven av att anställa på grund av tillväxt och ersättningsrekryteringar. Kommunens rekryteringsarbete, anställningsvillkor och attraktivitet som arbetsgivare behöver därför stärkas. Viktiga insatser är snabbare integration, få fler att arbeta längre upp i åldrarna samt få fler att gå från deltid- till heltidstjänster.
- **Skapa förutsättningar för fler företag att starta, etablera sig och växa.** I Uppsala behövs det 70 000 nya jobb till år 2050 för en lokal arbetsmarknad i balans. Minst hälften av de nya jobben behöver komma till inom så kallade kunskapsintensiva yrken i den

⁷⁸ Arbetsförmedlingen (2017:9) Hur klarar vi kompetensförsörjningen?

⁷⁹ Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025.

privata sektorn. För att stimulera fortsatt jobbtillväxt behöver kommunens verksamheter bli ännu bättre på att möta företagens behov av service och lokaler. Myndighetsutövning, tillhandahållande av tjänster och infrastruktur behöver präglas av hög kvalitet och effektivitet

- **Samarbeta med kompetenser utanför kommunens organisation.** Det är idag flera aktörer som vill vara med och lösa kommunala utmaningar och det skapar nya roller för att samordna och organisera genomförande tillsammans med näringsliv och intresseorganisationer. Det är viktigt att kommunen utformar partnerskap och ställer rimliga och tillräckliga kompetenskrav oavsett utförare, så att yrkesskicklig och kompetent arbetskraft finns att tillgå i verksamheterna.

Globalisering

**Ökad internationalisering
och global rörlighet**

Ökad internationalisering och global rörlighet

Den ökade internationaliseringen innebär en ökad global sammankoppling och ökade ömsesidiga beroenden. Världens invånare och företag blir alltmer internationella och globalt rörliga. Produktions- och handelsstrukturer förändras på ett genomgripande sätt. Företagens investeringar, däribland deras forsknings- och utvecklingsinvesteringar, förläggs i högre grad till de regioner och länder som har bäst förutsättningar. Möjligheten till kompetensförsörjning är en viktig del för företagsinvesteringar och företagsetableringar.

Uppsala kommun har flera globala kopplingar hos invånarna, företagen, den högre utbildningen och forskningen. Uppsala universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Akademiska sjukhuset, innovationsstödssystemet och en rad kunskapsintensiva branscher påverkar den internationella positioneringen av kommunen. Uppsala är dessutom en del av Stockholm-Mälardalenregionen med en av Europas snabbaste växande arbetsmarknader och med närhet till resten av världen genom Arlanda flygplats.

Internationella utbyten

Sveriges export av varor och tjänster har ökat från cirka 30 procent av bruttonationalprodukten år 1990 till omkring 45 procent år 2016.⁸⁰ Även importen har ökat. Det som produceras i Sverige hänger alltmer ihop med vad som produceras utomlands. För Sveriges del har det lett till en ökad specialisering mot tjänster.⁸¹

För det lokala näringslivet i Uppsala har den ökade globala rörligheten inneburit nya export- och affärsmöjligheter, samtidigt som företagen också utsätts för en ökad konkurrens från utlandet. IT-utvecklingen bidrar till en snabb spridning av nya idéer, teknologier och produktionsmetoder. Inom Uppsala kommuns kunskapsintensiva branscher – life science, informations- och kommunikationsteknik/tech, cleantech och avancerade material – är graden av internationalisering hög. Flera av de nya företagen inom dessa branscher är avknoppningar från universiteten och agerar på den globala marknaden från dag ett.

Samtidigt finns det möjligheter att öka exportbenägenheten inom det lokala näringslivet i stort. Drygt 14 procent av småföretagen i Uppsala län är verksamma på en internationell marknad, vilket är något lägre än rikssnittet (nästan 16 procent).⁸² Flera av kommunens exporterande företag har Storbritannien och USA som marknad. Brexit och pågående förhandlingar mellan EU och USA om potentiella skyddstullar på stål och aluminium kan komma att påverka lokala handelsintressen. Det kan därför finnas anledning för företagen att hitta nya kunder i andra länder.

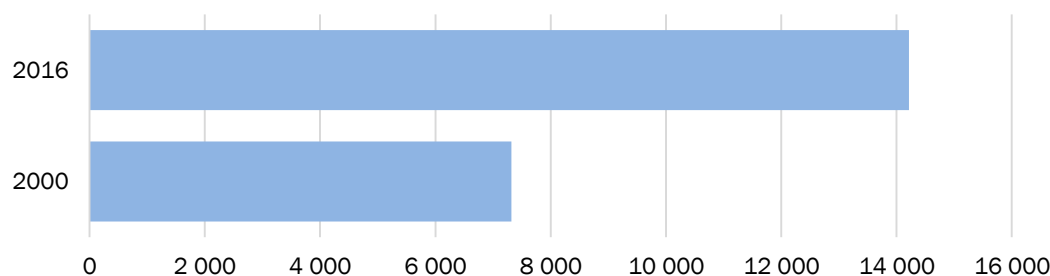
Antalet anställda i utlandsägda företag i Uppsala län har nästintill fördubblats mellan åren 2000-2016. År 2016 arbetade 14 200 personer i Uppsala län i ett utlandsägt företag, vilket motsvarar 17 procent av sysselsättningen i näringslivet (21 procent i riket).

⁸⁰ SCB statistikdatabasen

⁸¹ Almega (2014) Globala värdekedjor – så påverkar de utrikeshandeln

⁸² <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/lansuppdelad-statistik/uppsala.html>

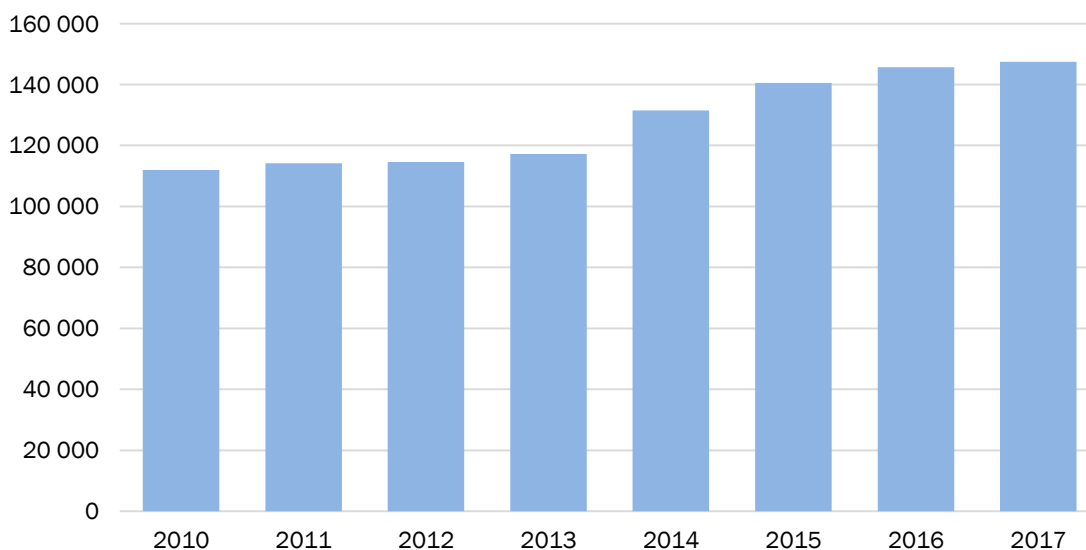

Figur 22: Antalet anställda i utlandsägda företag i Uppsala län. Källa: Tillväxtanalys.

Att företagen blir allt mer globalt rörliga kan innebära möjligheter exempelvis i form av nya företagsetableringar och utländska investeringar. Men det kan också innebära utmaningar. Den dominerande industrin i Uppsala, life science, kännetecknas till exempel av en hög grad internationellt ägande. Det ökar risken för att de anställda ska påverkas av omstruktureringar i globala koncerner. Sådana omstruktureringar påverkar också de många kommuninvånare som arbetar i företag som är beroende av life science-industrin inom till exempel IT, bygg, transport, handel och olika typer av företagstjänster.

Ökningen av den globala turismen fortsätter. De utländska besöken innebär mer än 145 000 kommersiella gästnätter per år i Uppsala kommun. Även de svenska utlandsresorna, såväl privata som arbetsrelaterade, har blivit allt fler med ett stigande välstånd.

Figur 23: Utländska gästnätter vid kommersiell logi i Uppsala kommun. Uppgiften för 2017 är preliminär. Källa: Destination Uppsala.

Uppsala som del i en attraktiv region

Närheten till Stockholm och Arlanda gör att Uppsala lättare kan dra nytta av internationaliseringens fördelar. Huvudstadsregionen är en port mot världen för en stor del av landets utåtriktade kontakter, men fungerar också som en ingång för det utländska intresset att investera i, flytta till eller besöka i Sverige. Regionen klarar sig som regel också mycket bra i internationella rankingar av innovationskapacitet och konkurrenskraft.⁸³

⁸³ Stockholms läns landsting, Tillväxt och regionplaneförvaltningen (2016) Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte

I takt med att konkurrensen om världens investerare, företag, talanger och turister hårdnar är det viktigt att Uppsala, tillsammans med övriga Stockholm-Mälardalenregionen, stärker regionens attraktivitet och synlighet. Universiteten och det exportinriktade näringslivet behöver ges förutsättningar som står sig i internationell jämförelse och staden behöver vara attraktiv för människor och företag som i allt högre grad är globalt rörliga.

Uppsala är idag Sveriges fjärde storstadskommun, med drygt 220 000 invånare. Uppsala är också den kommun som har flest invånare på landsbygden. Få kommuner kan erbjuda en sådan stor variation av livsmiljöer med närhet till starkt växande arbetsmarknad som Uppsala. Arbetspendling och resande har blivit allt viktigare för att det ska vara attraktivt att bo och verka i kommunen. Rörligheten ställer krav på lokal, regional och internationell infrastruktur. Kommunikationerna behöver vara tillgängliga, snabba och pålitliga.

Utbildningsnivån i Uppsala är bland den högsta i landet. Med en ökad global konkurrens finns stora möjligheter att ta tillvara människors kompetenser och tillgodose arbetsmarknadens behov. Det handlar både om att locka hit och behålla talanger som redan finns här. Uppsala universitet har till exempel avtal med nästan 500 universitet i cirka 50 länder och årligen väljer nära 1 000 internationella studenter Uppsala som studieort.⁸⁴ Genom utvecklad mottagandeverksamhet har Uppsala stor möjlighet att få universitetsstudenterna att stanna kvar, vilket gynnar bland annat det lokala näringslivet.

Internationell turbulens

Den ökade internationaliseringen är inte linjär utan utmanas återkommande av geopolitisk oro, protektionism och främlingsfientlighet. Det har på senare tid funnits tecken på en ökad nationalism, regionalism och protektionism som motreaktion till globaliseringen. Självständighetsrörelser drivs i bland annat Skottland och Katalonien. Storbritannien är på väg ut ur EU. Handelshinder (tullar) har införts i såväl EU som USA.

Det pågår också en geopolitisk dragkamp. USA har tagit av sig ledartröjan på flera områden, klivit av internationella handelsavtal, rest tullar och vänt ryggen åt delar av FN och klimatpolitiken. Kina spelar en allt större roll. Ryssland hävdar på olika sätt sin betydelse medan EU har interna motsättningar. Det leder till internationell oro och konflikter som kan få följdverkningar även för Uppsala. Geopolitisk och finansiell turbulens kan påverka den internationella konjunkturen, finansmarknaderna, resandet och migrationsströmmar. Det kan också bana väg för ökad terrorism och en ökad gränsöverskridande kriminalitet med exempelvis trafficking och illegal handel med vapen och droger.⁸⁵

ÖKAD INTERNATIONALISERING OCH GLOBAL RÖRLIGHET: Förändringstryck för Uppsala kommun

Världen kommer successivt att gå mot allt större sammankoppling och ömsesidiga beroenden. Uppsala kommun behöver tillvarata möjligheterna med en ökad internationalisering genom att:

- **Stärka Uppsalas roll i världen.** Konkurrensen hårdnar och förutsätter en ökad specialisering och fler samarbeten för att hävda sig internationellt inom högre utbildning, forskning och det exportinriktade näringslivet. Uppsalas universitet, Akademiska sjukhuset, närhet till Arlanda och huvudstaden samt en rad kunskapsintensiva branscher är

⁸⁴ <https://www.uu.se/om-uu/i-korthet/siffror/>

⁸⁵ Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv

framgångsfaktorer som behöver tas tillvara tillsammans med möjligheterna inom den digitala ekonomin.

- **Verka för regionförstoring.** Uppsalas strategiska läge ger unika förutsättningar. Som den nordliga noden i den svenska huvudstadsregionen utgör kommunen en integrerad del av en dynamisk tillväxtregion. Genom att knyta samman Uppsala med den forskningsinfrastruktur och de företag som finns i Stockholm-Mälarenregionen nås en kritisk massa som gör kommunen än mer internationellt intressant. Kommunen behöver driva på i fråga om fyrspåret till Stockholm och sammankopplingen av arbetsmarknaderna i regionen för att öka attraktiviteten.
- **Skapa mottagningskapacitet.** Fler utländska inflyttare, besökare och investerare förutsätter en utvecklad mottagningskapacitet. Språk, interkulturell kompetens, digital tillgänglighet, professionalitet i etableringsfrågor samt bra boende, upplevelser, lokaler och verksamhetsområden i efterfrågade lägen är viktiga komponenter för att Uppsala ska kunna ge ett bra mottagande och uppfattas som en attraktiv plats.
- **Samarbeta för att öka säkerhet och trygghet.** Terrorhot och internationellt organiserad brottslighet blir mer vanligt förekommande och behöver motverkas genom utökad samverkan på lokal, nationell och internationell nivå. Kommunen bär inte huvudansvaret, men har en viktig roll att säkra tryggheten i den lokala miljön och i de egna verksamheterna, inklusive strategier för digital trygghet.
- **Vara förberedd på ändrade ekonomiska förutsättningar.** Geopolitisk och finansiell turbulens påverkar världsekonomin och kan snabbt leda till konjunkturnedgång med påtagliga följder för sysselsättningen och kommunens ekonomi. Den ökade sannolikheten för stigande räntor skulle med dagens höga belåningsgrad få kraftigt genomslag, vilket behöver beaktas i kommunens ekonomiska planering.

Miljö- och klimatförändring

**Ökad medvetenhet om miljö- och
klimatförändringar**

Ökad medvetenhet om miljö- och klimatförändringar

Den industrialiserade världen har under modern tid varit bra på att skapa ekonomisk tillväxt och välstånd. Baksidan av detta är att det till stor del skett genom utarmning av ändliga naturresurser, med miljöförstörande utsläpp och en klimatpåverkan som underminerar förutsättningarna för liv på jorden. Planetens gränser behöver därför sätta ramarna för det ekonomiska systemet.⁸⁶ Kopplingarna mellan ekonomi och miljö behöver tydliggöras och välståndsmått som BNP behöver kompletteras med uppföljning av hur naturkapitalet och ekosystemtjänsterna förändras. Uppsala kommun kan som samhällsaktör verka för nödvändiga beteendeförändringar hos invånare och organisationer och som servicegivare se till att skapa kvalitet med en så liten miljöpåverkan som möjligt.

Förnyelsebart på frammarsch

I FN:s globala utvecklingsmål Agenda 2030 samt klimatavtalet från Paris, som båda fastställdes år 2015, sätts högt ställda klimat- och miljömål. På motsvarande sätt har miljömålsberedningens slutbetänkande medfört nya, högre klimatmål på nationell nivå.⁸⁷ Det pågår en stark utveckling inom förnyelsebar energi, alternativa transportmedel och hållbar samhällsbyggnad. Det som sker globalt, ger avtryck lokalt.

Förmågan att nå högt ställda miljömål utmanas av våra nuvarande affärsmodeller och levnadsvanor. För att möta klimatförändringarna och minska de klimatpåverkande utsläppen behöver länder, företag och individer förändra beteenden och vanor när det exempelvis gäller transporter, mat, produktions- och konsumtionsmönster samt återvinning. Idag finns det en tendens att de goda effekterna av effektivare transporter delvis motverkas av ett ökat resande och fler godstransporter över allt längre avstånd. På motsvarande vis riskerar en mer resurssnål produktion att motverkas av en växande konsumtion, korta produktlivscykler och ett omfattande svinn.

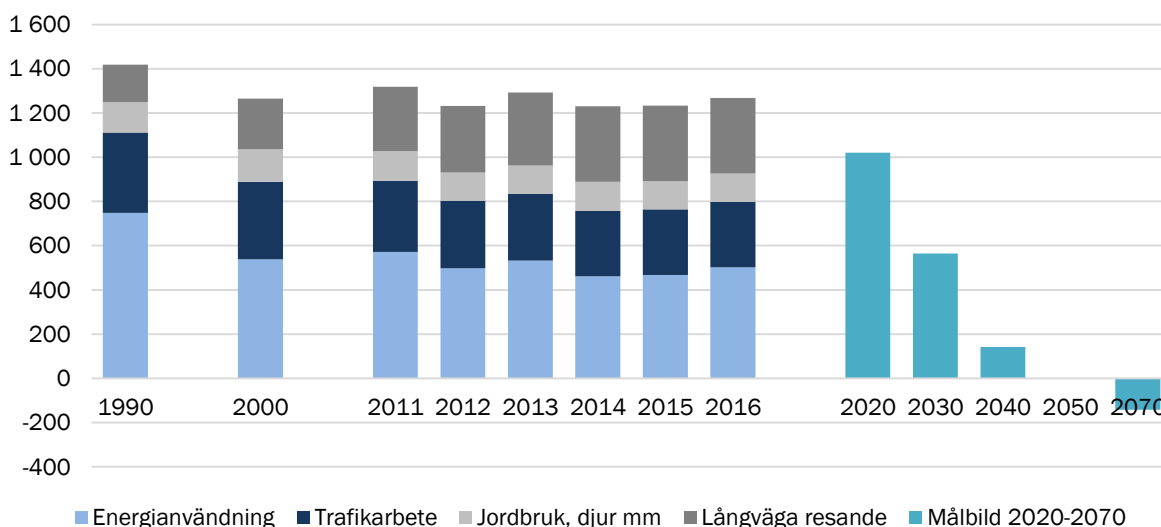
Inom Uppsala kommuns gränser minskar utsläppen av växthusgaser per invånare. Utsläppen per invånare i kommunen ligger under rikets, men utsläppsnivåerna behöver minska betydligt för att kunna uppnå de politiska ambitioner som finns i kommunen.⁸⁸

---

⁸⁶ <https://www.su.se/forskning/forskningsnyheter/fyra-av-nio-planetära-gränser-överskrids-1.218028>

⁸⁷ <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>, <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/parisavtalet/>, <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/06/forslag-till-nya-mal-och-atgarder-for-klimat--och-luftpolitiken/>

⁸⁸ Jordbruksverket (2016) Ekologisk odling 2016

Figur 24: Utsläpp av växthusgaser i det geografiska området Uppsala kommun (tusen ton koldioxidkvivalenter). Olika källor som kombineras av Uppsala kommun.

Att produktionen i dagens globaliserade ekonomi allt oftare sker utanför såväl kommunens som Sveriges gränser gör dock att utsläppen på en global nivå tenderar att förbli oförminskade eller till och med öka vid samma konsumtionsnivå. Med hänsyn till utsläppen av växthusgaser till följd av produktionen av importerade varor uppgår utsläppen till betydligt mer än om enbart inomkommunala utsläpp avses.⁸⁹

Sett till kommunens ekologiska fotavtryck används mer av jordens resurser än vad som är hållbart ur ett globalt perspektiv. Det svenska ekologiska fotavtrycket motsvarar som referens 4,2 planeter, det vill säga vi lever långt över de planetära gränserna.⁹⁰

Lokala konsekvenser för miljön, till följd av att bland annat jordbruk, industri och trafik bidrar till att vatten- och luftkvaliteten försämras, är att ekosystemen riskerar att utsättas för ett alltför högt tryck. Indirekt kan lokala miljöproblem också påverka människors hälsa och livskvalitet negativt.

I dagens produktionsprocesser kvarstår ett beroende av ändliga råvaror och av utsläpp av exempelvis näringsämnen, kemikalier och mikroplaster. Nya sätt att producera varor och tjänster samt ett förändrat konsumtionsmönster bedöms dock på sikt minska belastningen på ekosystemen. Trenden går mot ett tydligare producentansvar parallellt med en omställning till hållbara livscyklar av produkter och tjänster utifrån kundefterfrågan. Efterfrågan på förnyelsebara, ekologiska eller miljöanpassade alternativ växer bland konsumenterna. Initiativ kopplade till en cirkulär ekonomi sätts allt mer i fokus. Tjänster baserade på delningsekonomi bedöms öka för att använda resurser mer effektivt.

Teknikutveckling är ett sätt att begränsa, hantera och bygga upp motståndskraft mot effekterna av miljö- och klimatpåverkan. Det lokala näringslivet kan dra ekonomisk fördel av utvecklingen genom att utveckla miljöteknik och miljökompetens. På generell nivå kan alla företag bidra genom miljödriven affärsutveckling, där fokus är att företagets affärsidé bidrar positivt till ekologisk återhämtning. Kompetensen är hög inom kommunens två universitet

⁸⁹ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/>

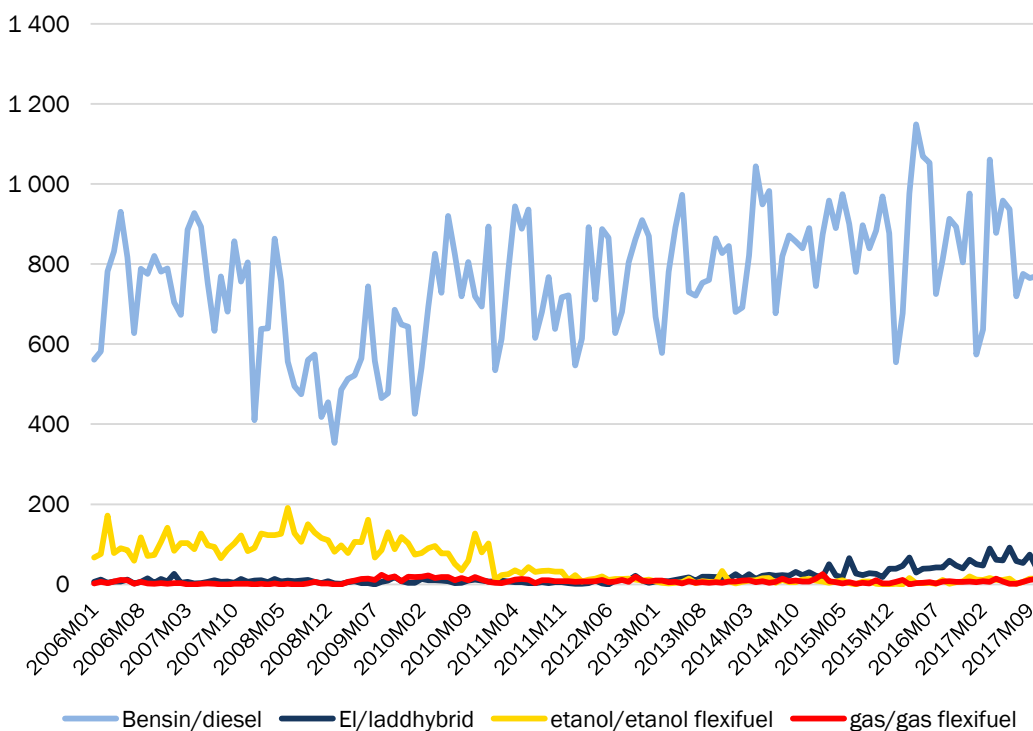
⁹⁰ <http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/living-planet-report/1672817-tva-tredjedelar-av-planetens-ryggradsdjur-riskerar-att-forsvinna-till-2020>

och inom lokala företag. Denna kunskap, i kombination med en utvecklingsinriktad kommunorganisation, kan bidra till att utveckla Uppsala som testbädd för nya lösningar och som arena för storskaliga genomförandeprojekt som får internationellt genomslag.

Planeringen av staden

I stadsutvecklingsprocesser finns det stora möjligheter att ta hänsyn till en hållbar utveckling. Kunskap om och förvaltning av biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver ingå som en del av planeringen. Högt ställda miljökrav och klimatanpassade åtgärder behöver hanteras inom ramen för ett kostnadseffektivt bostadsbyggande, hållbar mobilitet och jobbtillväxt. Uppsalas långsiktiga vattenförsörjning, motståndskraft mot klimatförändringar och anpassningsbarhet behöver vara ledstjärnor. Utformning och lokalisering av infrastruktur, bebyggelse och gröna miljöer behöver bidra till att minimera resursbehoven. Material i byggnader och utemiljöer behöver i större utsträckning vara tillverkade av förnybara material och väljas utifrån ett livscykelperspektiv. Exempel på andra insatser för att minska miljöpåverkan kan vara satsningar på ekologisk och närodlad mat samt minskade och energieffektiviserade transporter.

En stor utmaning är att ställa om till ett fossilfritt trafiksystem. Det nyregistreras många personbilar i Uppsala.⁹¹ Den absoluta merparten är fortfarande fossildrivna. Elbilar och laddhybrider ökar förvisso snabbt, men från en mycket låg nivå.

Figur 25: Nyregistrerade personbilar, månadsvärden för Uppsala län 2006-2017. Källa: SCB.

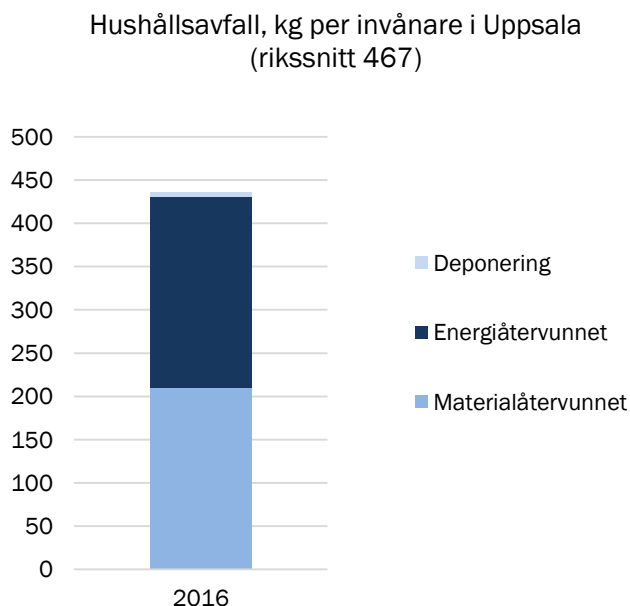
Globalt sett är användningen av fossila bränslen fortfarande på högsta nivå⁹². Det kan göra det svårt att vinna gehör för högt ställda ambitioner i Sverige.

⁹¹ <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/transporter-och-kommunikationer/vagtrafik/fordonsstatistik/>

⁹² BP (2018) Energy Outlook 2018

Återvinning

Uppsala har en lägre mängd hushållsavfall per invånare jämfört med genomsnittet för riket. Deponeringen av hushållsavfall har minskat dramatiskt sedan 1970-talet, framför allt genom en ökad energiåtervinning, det vill säga förbränning i kraftvärmeverk.⁹³ En hög andel energiåtervinning är visserligen bättre än deponering, men i kombination med stora avfallsmängder betyder det att råvaruuttaget är fortsatt stort och vid förbränning frigörs fossil koldioxid från plastavfall.

Figur 26: Hushållsavfall i Uppsala kommun. Källa: Avfall Sverige.

För att uppnå en kretsloppsanpassad produktion och konsumtion krävs en betydligt högre grad av återanvändning av material och produkter. Det krävs även en återcirkulation av de näringsämnen som framför allt det moderna jordbruket urlakar samt en större varsamhet med alla de ekosystemtjänster samhället i hög grad är beroende av.

ÖKAD MEDVETENHET OM MILJÖ- OCH KLIMATFÖRÄNDRINGAR: Förändringstryck för Uppsala kommun

Behovet av systemförändring är stort, men svårt att genomföra. I synnerhet som stora värden står på spel och världen går i otakt vad gäller utveckling, förutsättningar och prioriteringar. De riktigt allvarliga effekterna av klimatförändringen börjar enligt forskningen synas på allvar bortom 2050, men de värsta kan bara undvikas om vi agerar nu. Kommunen kan inte ensam förändra världen, men väl vidta åtgärder och arbeta för attitydförändringar som underlättar en hållbar utveckling i det lokala, såsom att:

- **Skapa nya tankemönster och en klimatsnål ekonomi.** Fossilfrihet, förnybart och slutna kretslopp förutsätter en mer genomtänkt och styrande kommunal samhällsplanering, cirkulär ekonomi och ändrade levnadsvanor. Kommunen bidrar genom en tydlig strategi och ett ledarskap för den genomgripande förändring som krävs för att svara upp mot utmaningarna och ta vara på de möjligheter omställningen för med sig. Kommunen behöver gå före och använda sitt eget omställningsarbete som draglok för en

⁹³ <http://www.avfallsverige.se>

samhällsomställning. Kommunen behöver även underlätta för alla som bor och verkar i Uppsala att göra miljömedvetna val och bidra till en hållbar utveckling i det lokala.

- **Bidra till en fossilfri och förnybar infrastruktur.** Globala klimatavtal och mål kring fossilfrihet implementeras alltid på lokal nivå. Kommunala strukturer och infrastrukturer behöver utvecklas och användas i omställningen för att nå målen. Här behöver kommunen samverka med region och stat, inte minst inom transportinfrastruktur, energiförsörjning och bygg- och anläggning.
- **Skydda, utveckla och använd ekosystemtjänsterna.** Ekosystemtjänsterna – allt från naturlig infiltration och dagvattenrening till naturresursernas produktions- och rekreationsvärden behöver skyddas och utvecklas för ett robust, klimatanpassat och resurssnålt samhälle. Ekosystemtjänsterna behöver få en stark roll både i kommunens samhällsplanering och i samarbeten med fastighetsägare och andra lokala aktörer särskilt i den byggda miljön och de areella näringarna.
- **Klimatanpassa med förebyggande åtgärder.** Klimatanpassning är nödvändig och måste påbörjas redan idag, framför allt i bebyggelsestrukturen och av försörjningssystem (el, tele, vatten, avlopp). Kommunen behöver möta klimatförändringarna och samtidigt skapa en attraktivare stad med exempelvis ökad trädplantering och grönska.
- **Integrera miljö- och klimatperspektiven.** Omställningen till en fossilfri, förnyelsebar, och resurseffektiv utveckling gynnar konkurrenskraften och livsmiljön. Uppsala kommun behöver gå i bräschen för en miljö- och klimatpositiv omvandling och utveckling av samhället. Kommunen behöver fortsätta samla företag och andra lokala aktörer i samarbeten med fokus på miljödriven affärs- och verksamhetsutveckling.

Referenser

- Almega (2014) Globala värdekedjor – så påverkar de utrikeshandeln
- Arbetsförmedlingen (2017) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2017- 2019
- Arbetsförmedlingen (2017:9) Hur klarar vi kompetensförsörjningen?
- Arbetsmiljöverket (2016:2) Kvinnors och mäns arbetsvillkor
- Boston Consulting Group (2015) The 2015 BCG e-Intensity Index
- Boverket (2008) Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning
- Boverket (2012) En urbaniserad värld. Vision för Sverige 2025
- BP (2018) Energy Outlook 2018
- Demker, Marie (2014) Sverige åt svenskarna. Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige
- Ericsson (2016) Networked Society City Index 2016
- European Commission (2017) The 14th eGovernment Benchmark
- European Commission (2016) The Digital Economy and Society Index
- Folkhälsomyndigheten (2016) Nationella folkhälsoenkäten
- Folkhälsomyndigheten (2016) Psykiska och somatiska besvär bland barn och unga
- Folkhälsomyndigheten (2016) Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen
- Healy, Kevin (2016) A Theory of Human Motivation by Abraham H. Maslow – reflection
- HUI (2016) e-barometern
- IFAU (2017:5) Den svenska arbetsmarknaden och dess utmaningar
- IFAU (2017:3) Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer
- IFAU (2011:29) Går socialbidrag i arv? En analys av svenska syskondata
- Jordbruksverket (2016) Ekologisk odling 2016
- Jusek (2018) Rätt jobb åt utrikes födda akademiker – en samhällsekonomisk beräkning av en fungerande jobbkedja
- Kommuninvest (2017) Den kommunala låneskulden
- Mälardalsrådet (2016): En bättre sats. Storregional systemanalys
- OECD (2008) Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries,
- OECD (2017) Economic Survey of Sweden 2017
- PRO (2013) Äldres boende idag och i framtiden
- Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i globalt perspektiv 2025: en helt annan värld?
- Regeringskansliet (2015) En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020
- Riksrevisionen (2015:17) Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?
- Regeringskansliet (2017) För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi
- Röda korset (2016), Nyanlända och asylsökande i Sverige – En studie i psykisk ohälsa, trauma och levnadsvillkor SCB statistikdatabasen
- SCB (2007) Barn, boendesegregation och skolresultat
- SCB (2016): På tal om kvinnor och män
- SKL (2012) Att främja integration och social sammanhållning
- SKL (2018) Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden – rekryteringsrapport 2018
- SKL (2014) Vägval för framtiden. Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2025
- Skolverket (2016) Invandringens betydelse för skolresultaten
- Socialstyrelsen (2017), Analys av situationen i Socialtjänsten våren 2017 – Fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar och suicidrisk – delrapport 3
- SOM-institutet (Svenska demokratitrender, Mellanmänsklig tillit i Sverige 1996-2016)
- SOU (2016:85) Digitaliseringens effekter på individ och samhälle
- SOU (2016:72) Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet
- Statistiska centralbyrån (2017), Integration – utrikes föddas etablering i arbets- och samhällslivet.
- Stockholms läns landsting, Tillväxt och regionplaneförvaltningen (2016) Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte
- Svenskarna och internet (2017) En årlig studie av svenska folkets internetvanor
- Svenskt Näringsliv (2018) Jobbskaparna larmar! Kompetensbristen ökar.
- Sweco (2013) Uppsala tillväxt. Planeringsunderlag 2030-2050
- Sweco (2014) Arbetsmarknadsrapport Uppsala län med sikte på 2025
- Sweco (2015) Sveriges nya geografi
- Sweco (2016) Uppföljning 70 000 nya jobb!
- Sweco (2017) Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter
- Sweco (2018) Bostäder och lokaler. Utbyggnadsbehov på kort och lång sikt
- Tillväxtanalys (2017:05) Utländska företag 2016
- Ungdomsstyrelsen (2010:13) Värdefulla möten
- Uppsala kommun (2016) Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun
- Uppsala kommun (2017) Levnadsvillkor och hälsa i Uppsala kommun
- Uppsala kommun (2017) Kommunprognos
- Uppsala kommun (2017) Mål och budget 2018-20

<https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
<https://www.ifau.se/sv/Press/Forsknings-sammanfattningar/Utrikes-foddas-eta-pa-arbetsmarknaden>
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-9-16>
<http://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/delegationen-mot-segregation/>
<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/12/jamstalldhetsmyndigheten-placeras-i-goteborg/>
https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Mans-hushallsarbete-okar--men-kvinnorna-gor-fortfarande-mest-hemma/
<http://www.do.se/framja-och-atgarda/nyheter-diskrimineringslagen/>
<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/>
<http://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html>
https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Sveriges-befolkning-okar--men-inte-i-hela-landet/
<https://www.uppsala.se/landsbygd>
<https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pressmeddelanden/upsalapaketet--ett-historiskt-avtal-pa-gemensam-satsning-pa-hallbart-resande-och-bostader/>
<https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter/sa-har-paverkar-pensionsoverenskommelsen-dig>
<http://www.hjarnfonden.se/alzheimers-sjukdom-idag/>
<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-strategiska-samverkansprogram/smarta-stader/>
<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/12/ny-myndighet-for-digitalisering-av-den-offentliga-sektorn-till-sundsvall/>
<https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/lansuppdelad-statistik/upsala.html>
<https://www.uu.se/om-uu/i-korthet/siffror/>
<http://www.sviv.se/uppdrag/politik-paverkan/kartlaggningen/>
<https://www.su.se/forskning/forskningsnyheter/fyra-av-nio-planetara-granser-overskrids-1.218028>
<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>
<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/parisavtalet/>
<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/06/forslag-till-nya-mal-och-atgarder-for-klimat--och-luftpolitiken/>
<http://www.avfallsverige.se>
<http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/transporter-och-kommunikationer/vag> [https:// www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20171200-om-skatt-pa-flygresor_sfs-2017-1200](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20171200-om-skatt-pa-flygresor_sfs-2017-1200)
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/>
<http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/living-planet-report/1672817-tva-tredjedelar-av-planetens-rygggradsdjur-riskerar-att-forsvinna-till-2020>